

UNIVERSITETET I
NORDLAND

MASTEROPPGAVE

" Vi er jo på en måte på opplæring "

- Et ungdomsperspektiv på forventninger i
overgangen til voksenlivet

SA349S Masteroppgave i Sosialt arbeid

Karen Lovise D. Stjernen

Mai 2015

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Kapittel 1. Innledning.....	2
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Tema	5
1.3 Problemstilling	6
1.4 Oppgavens oppbygging	7
Kapittel 2. Teori	8
2.1 Innledning.....	8
2.2 Hva betyr det å være ungdom?.....	8
2.3 Ungdomsperspektiv.....	9
2.3 Ungdom og sårbare overganger	11
2.4 Hva vet vi om gode overganger for unge i barnevernet?	13
2.5 Spenningsfelt i sosialt arbeid.....	17
2.6 Et nytt spenningsfelt.....	18
2.7 Støttende forventninger	20
Kapittel 3. Metode.....	21
Kraften i samtalens mål – en innledende refleksjon	21
3.1 Innledning.....	22
Del 1- Forberedelse	22
3.2 Valg av metode.....	23
3.3 Utvalg	23
3.4 Kvalitative intervju.....	24
Del 2 - Gjennomføring av datainnsamling	26
3.4 Gjennomføring av ungdomshøring	27
3.5 Gjennomføring av intervju	28
Del 3 – Behandling av data	31
3.6 Undersøkelsens ståsted og tilnærming	31
3.7 Fra empiri til analyse.....	32
3.9 Validitet og reliabilitet	35
Kapittel 4. Analyse.....	37
4.1 Innledning.....	37
Del 1. Det generelle – Forventinger til de voksne.....	37
4.2 Pass opp for haien, det er noe som ligger på lur.....	38
4.3 Lytt!	40
4.4 Vær fokusert.....	41
4.5 Gi støtte	42
Del 2. Det spesielle – Ungdomserfaringer	44
4.7 Forventninger til meg selv – Mål og drømmer	44
4.8 Forventninger fra voksne – Gode og dårlige forventninger	46
4.9 En må oppleve å få til noe, før en kan forvente – Trygghet og mestring.....	51
4.10 Forventning om å klare meg selv - Bolig og overgang	56
4.11 Kort fra ungdom i svevet – Forvent noe av meg?	62

4.12 Modell: Veien til forventninger – En prosess	64
4.13 Oppsummering	65
Kapittel 5. Avslutning	68
Litteraturliste	71

Forord

For meg har masterutdannelsen vært en spennende og lærerik reise. Nye oppdagelser er funnet både hos meg selv og andre. Masterarbeidet har vært en prosess preget av gleder og utfordringer. Den største utfordringen har vært på å få tiden til å gå opp sammen med jobb. Tiden til masterarbeidet har gått ut over tid med mine kjære. Jeg vil takke mine nære for støtte i opp og nedturene. Jeg setter pris på at dere har satt dere inn i temaet og lyttet til mine uendelige refleksjoner.

Jeg har også hatt god hjelp og støtte fra gode kollegaer fra min tidligere jobb i barneverntjenesten i Bodø kommune, og min nåværende jobb ved Kriminalomsorgen ved Nordland friomsorgskontor. De har bidratt til verdifulle diskusjoner.

Masterarbeid kan oppleves som ensomt. Min gode veileder Reidun Follesø har gjort det langt fra ensomt. Jeg er takkenemmelig for støtten hun har gitt meg gjennom retning og kritiske tilbakemeldinger når det har vært fortjent. Hun har vært med meg i dype refleksjoner som har gått langt inn i evigheten. Jeg har gått ut av hennes kontor inspirert og med ny giv ved hver anledning.

Når jeg ser tilbake på arbeidet med avhandlingen er jeg stolt og beæret. Takk til kontaktpersonene ved barneverntjenesten i Bodø kommune og Bodø videregående skole ved helsefag, for at dere la til rette for at jeg kunne gjennomføre ungdomshøring og intervju. Videre går en takk til psykolog spesialist Berit Sivertsen Sørvig i Bodø kommune for en god samtale som gjorde meg oppmerksom på nye perspektiver. Jeg vil takke de unge som deltok i høringen og særlig de ungdommene som deltok i intervju. Uten dere hadde ikke dette prosjektet foreligget. Takk for at jeg har fått tatt del i deres tanker og spesielle erfaringer.

«Hva kjennetegner støttende forventninger fra voksne til ungdom på vei i en selvstendig tilværelse?»

Kapittel 1. Innledning

Ungdom i sårbare overgangsfaser er et tema som jeg har interessert meg for gjennom hele studiet i sosialt arbeid. Jeg har jobbet med ungdom i overgangen til voksenlivet i ulike tiltak gjennom ungdomspsykiatrien og barnevernet. Forventninger og krav stilles til ungdom fra samfunnet. Jeg velger å bruke begrepet normative forventninger. Dette er forventning om at en skal forholde seg til samfunnets normer og regler. Hva er normative forventninger og hvilke forventninger er støttende? Dette er spørsmål jeg stiller meg i arbeidshverdagen. Jeg har ofte vært i situasjoner hvor jeg har kjent på ubehag gjennom at forventningene som har vært stilt til de unge ikke har opplevdes som gode. Jeg vil beskrive en slik hendelse:

Martin er 17 år, har tidligere bodd i fosterhjem og har nå flyttet på hybel. Etter Martin flyttet for seg selv har han fått mye fravær fra skolen. Det er starten av nytt vårsemester. De to første månedene har Martin vært på skolen fem dager. Martin står i fare for å stryke i alle fag. Skolen har innkalt til møte. Rundt bordet sitter Martin og andre voksne fra ulike offentlige instanser: skolen, PPT (psykologisk pedagogisk tjeneste), BUP (barne og ungdomspsykiatrisk poliklinikk), oppfølgingstjenesten og barnevernet. De voksne er entusiastiske og vil hjelpe Martin. Det kommer mange forslag rundt bordet om ulike løsninger og hvordan de ulike kan bidra. Martin titter i bordet hele møtet og svarer ”jeg vet ikke” på spørsmål. Han bekrefter med nikk at han er enig i forslagene. Det legges en plan. Martin får en perm i hånden. ”Dette er det du må gjøre nå av oppgaver, i tillegg må du møte på skolen hver dag. Gjør du det, vil du kunne bestå i alle fagene”. Martin nikker. Noen stiller spørsmål til om en bør dele opp fagene og håndtere ett i gangen. Martin svarer ”jeg vet ikke”. Noen foreslår tiltak for vekking. Martin svarer ”vet ikke”. Planen er lagt for hvordan Martin skal håndtere skolen, med mange voksne som støtter og heier på han. Jeg satt under hele møtet å kjente på at jeg ikke trodde på planen. Jeg trodde ikke på at gutten skulle klare det. Jeg følte meg som en dårlig hjelper og som lite støttende. Jeg ville ikke at gutten skulle kjenne at jeg ikke trodde på han. Jeg trodde på han, men ikke på metoden. I etterkant av møtet tenkte jeg på hvorfor jeg ikke hadde sakt noe. Jeg tiet på grunn av at jeg var usikker på hvordan jeg skulle støttet Martin bedre. Dette er en situasjon jeg i ettertid ikke er stolt av.

Martin besto ikke skolen. Hva som hadde vært riktig vet jeg ikke. Men det at jeg tiet sammen med gutten opplevdes ikke som riktig.

Dette er en av flere historier hvor jeg har opplevd å bli usikker på hva som er støttende forventninger og tiltak.

1.1 Bakgrunn

I undersøkelsen har jeg valgt informanter til intervju som mottar hjelp fra barnevernet i Bodø kommune gjennom `avd. bo og nærmiljøtiltak`. Jeg har tidligere jobbet som prosjektleder i avdelingen for utvikling av bo-tilbud og bo-tiltak for gruppen. Jeg har valgt å undersøke overgangen nærmere gjennom ungdom som har eller mottar bistand fra avdelingen. Dette på grunn av at jeg ut fra erfaring vet at denne avdelingen har særskilt fokus på ungdommers overgang til selvstendighet gjennom ettervern.

Fagleder ved avdelingen, Jan Arne Leding beskriver avdelingen slik:

``Avd. Bo- & nærmiljøtiltak ble opprettet den 1.1.2013 og er lokalisert i Nordstrandveien 41. Avdelingen er samlokalisert med Rønvik familiesenter, noe som bidrar til et sterkt tverrfaglig fora i det daglige. Avdelingen har ansvar for DUE- tiltakene (Der ungdommen er) og det nyetablerte prosjektet Foyer Bodø (Botilbud med oppfølging). Avdelingen ble opprettet for å kunne administrere den tunge satsningen på de yngste borgerne i Bodø kommune som har behov for ulik bistand i en sårbar overgang til voksenlivet.

Samtlige ungdommer som mottar tiltak fra avdelingen er tilknyttet en koordinator.

Ansvarsområdet til koordinator er følgende:

Ungdomskoordinators ansvarsområder

- Koordinere tiltak
- I samarbeid med ungdom og saksbehandler utarbeide tiltaksplan/individuell plan
- Måloppnåelse jfr. Tiltaksplan/individuell plan
- Kartlegging/fylle ut status og vurderingsskjema
- Relasjonsbyggende tiltak og tett kontakt med ungdom
- Koordinering/ledelse av ungdomsmøte (ansvarsgruppe)

- Økonomisk rådgivning og styring
- Bakvakt
- Delta på koordinatormøter og kompetansehevede tiltak
- Rapportere til leder av Bo- & nærmiljøtiltaket/levere status og vurderingsskjema
- Fokus på 3 S`er – små sikre suksesser.

Etableringen av avdelingen har ubetinget vært en suksess. Gjennom denne organiseringen har man profesjonalisert driften av både DUE og hatt anledning til å påta seg ansvaret for prosjektet Foyer”.¹

Jeg er ikke den eneste som har undersøkt ungdommers overgang til selvstendighet gjennom fokus på DUE og `avd. bo og nærmiljøtiltak`. Thrana(2008) viser til sin undersøkelse av ungdommenes erfaring i DUE-tiltaket (Der ungdommen er). Undersøkelsen viser at ungdommene er jevnt fornøyd med tiltaket. Ungdommene var bevisste på at dette var et tiltak de hadde valgt selv og at de hadde fått god informasjon. Det vises til at tiltaket går ut på et samarbeid mellom ungdommen og den voksne. Ungdommene viser til at de vil klare seg selv, uavhengig av barnevernet. Det å få mulighet til å flytte på hybel er noe av det ungdommene liker best ved tiltaket..Det vises til en modell der egen bolig, koordinator/voksen, ansvarsgruppemøter og skole/arbeid inngår som hovedelementer i nærmiljøprosjektet. I tillegg vises det til nettverk, familie og miljø som viktige områder å jobbe med uavhengig av den enkelte ungdoms livssituasjon. Hovedideen er at den enkelte skal få individuelt tilpasset oppfølging. Ungdommene viser til at det var viktig å flytte for seg selv. Det vises til at konfliktnivået i nettverket har blitt dempet med utflyttingen, da flere av ungdommene hadde opplevd et tidligere høyt konfliktnivå hjemme. Både selve flyttingen og det å få bistand til å lære seg grunnleggende boevner betegnes som nyttig. Ungdommene forteller i undersøkelsen at de hadde en voksen/koordinator som alltid var tilgjengelig for den. Tilgjengeligheten betegnes som en trygghet og relasjonen beskrives som det bærende elementet i tiltaket. Det vises til konkrete eksempler på hvordan de får hjelp fra koordinatoren, og at denne hjelpen var knyttet til handling. Thrane (2008) viser til at ungdommene var aktivt inne med deltakelse og medbestemmelse i prosjektet, samtidig som det fokuseres på å aktivt bygge opp de områdene som er nødvendig for å kunne leve et selvstendig liv. Ungdommene er aktive i prosessen for å velge tiltaket og motivasjonen er grunnlaget.

¹ Informasjon kopiert fra tilsendt epost fra fagleder ved `Avdeling bo og nærmiljø-tiltak` Desember 2014. Eposten er tilsendt fra Leding som informasjon om avdelingen i forbindelse med avhandlingen,

Det er gjennom samarbeid og dialog at ungdommen og den voksne kommer fram til enighet om små og store beslutninger. Fleksibilitet og kreativitet er egenskaper som de unge verdsetter av koordinatoren. Det vises til at det ikke er ”A4” som beskrives som regelstyrt. (Thrane, 2008) DUE – tiltaket er et godt eksempel på noe vi vet om gode overganger for ungdom i sårbare overgangsfaser.

”Det å være med i et slikt samarbeidsprosjekt der ungdommen medvirker i stor grad, er basert på at ungdommene gis muligheter til å få den hjelpen de har behov for, og til å gå videre på den positive veien i utviklingen som de har startet.” (Thrane,2008; 114)

Undersøkelsen av Thrane (2008) vil være et bakteppe for min undersøkelse av ungdomsperspektivet i avd. bo og nærmiljøtiltak.

1.2 Tema

Forvent noe av meg!

Ungdom på vei til voksenlivet møter en svært sårbar overgang, dette i forhold til utvikling, identitetsforståelse og mening i livet. Ungdom som får hjelp fra barneverntjenesten er i overgangen mot voksenlivet i en sårbar fase. De må håndtere en ungdomsfase i tillegg til andre belastninger i livet. De er i overgangen fra ungdom til voksen og overgang mot selvstendighet.

Det er ikke det faktum at ungdommen er i kontakt med barnevernet som skaper spenningene, men de livssituasjonene disse ungdommene allerede står i og de faktorene ungdommen påvirkes av. Like er det viktig å stille spørsmål ved om det er slik at barneverntjenesten og andre voksne kan være med på å forsterke sårbarhetene i overgangen fra måten vi møter ungdommene på og gjennom de forventningene som vi stiller.

Ungdom i sårbare overgangsfaser er blitt forsket på tidligere og er skrevet noe litteratur om. Ungdom i svevet har gjennom rapporten ” Gi Viljen Muligheten!” UIN-rapport nr.12.(Follesø 2011) beskrevet hva ungdom i risiko selv sier om virksomme tilnæringsmåter, metoder og samarbeidsformer. Et av sitatene i rapporten er ”Forvent noe av oss, noe vi kan mestre ”. Jeg er i undersøkelsen inspirert av `Ungdom i svevet` sitt arbeid.

Jeg vil se nærmere på ungdommens eget perspektiv på forventningene som stilles av voksne i overgangen. Jeg ønsker å finne kunnskap om hvordan en kan møte ungdom gjennom forventninger på en god måte og hvordan forventningene kan være støttende. Forvent noe av meg? Hva er gode forventninger og god støtte? Hvilke forventninger har ungdommene? Er forventninger så viktig som det jeg opplever?

1.3 Problemstilling

Med utgangspunkt i ungdommenes erfaringer om overgangen til voksenlivet har jeg fått mulighet til å gjennomføre ungdomshøring ved Bodø videregående skole og ungdomsintervju av ungdom i kontakt med barnevernet (kapittel 3). Hovedspørsmålet for undersøkelsen er:

«Hva kjennetegner støttende forventninger fra voksne til ungdom på vei i en selvstendig tilværelse?»

Jeg vil i min avhandling å se nærmere på hva som er viktige faktorer i overgangen. Forventninger er en hovedfaktor som jeg vil undersøke nærmere ut fra ungdomsperspektivet. Jeg har valgt å se nærmere på det vi vet om støttende overganger fra faglitteratur og andre undersøkelser. Gjennom ungdomsperspektivet ønsker jeg få frem kunnskap som kan skape bedre forståelse av forventninger til ungdom fra voksne. Det er mange voksne som møter ungdom i overgangsfaser. Jeg er i avhandlingen lite opptatt av hvilke voksne dette er. Jeg vil i avhandlingen variere bruk av begrepet voksne og offentlige voksne. Med offentlige voksne spesifiserer jeg voksne i det offentlige systemet som skal støtte disse ungdommene i overgangen til selvstendighet. Jeg er også opptatt av å se på ungdom som en egen gruppe i deres livsverden. Barns rettigheter spesifiseres for mennesker under 18 år. Jeg vil i avhandlingen fokusere på at en må se ungdommene som egen gruppe, som verken er barn eller voksne.

Storø(2004) har skrevet en masteravhandling om ungdommers i barnevernets overgang til voksen livet, «Å gå over brennende bruer». Jeg ønsker å se nærmere på hvilken rolle forventninger har på de brennende broene. Kan møte med ungdom gjennom gode forventninger minske brannen? Og hva er «gode forventninger»?

1.4 Oppgavens oppbygging

Jeg har valgt å dele avhandlingen i fem kapitler med hoveddelene for undersøkelsen. Denne delen viser oppgavens tema, problemstilling og bakgrunn. Jeg vil videre vise teorikapitlet. I teorikapitlet vil jeg blant annet se på hva det betyr å være ungdom og hva som er annerledes for ungdom i kontakt med barnevernet. Jeg vil se på spenningsfelt i sosialt arbeid og ulike spenninger i arbeidet med ungdom. Begrepet forventninger vil jeg se nærmere på. I tredje kapittel vil jeg vise veien i avhandlingen gjennom metode. Jeg vil vise til refleksjon og redegjøre for valg av metode, forberedelse og gjennomføring av data innsamling. Fremgangsmåte for analysen og behandling av data vil beskrives sammen med vitenskapsteoretisk ståsted, etikk og troverdighetsspørsmål. Kapittel fire er analysen, som presenterer data fra ungdomshøring og intervju sammen med fortolkning belyst av teori. Jeg har i analysen laget egne modeller for å belyse tema og funn. Analysen avsluttes med et sammendrag av funn som er beskrevet gjennom hele analysen. Kapitlet avsluttes gjennom tips og råd fra ungdom til voksne. I kapittel fem kommer jeg med refleksjoner om egen læring og synspunkter om videre relevant forskning.

«Hva kjennetegner støttende forventninger fra voksne til ungdom på vei i en selvstendig tilværelse?»

Kapittel 2. Teori

2.1 Innledning

Jeg vil nå belyse problemstillingen gjennom teori. Først vil jeg gå inn i forståelser av å være ungdom, og belyse viktigheten av å ha et ungdomsperspektiv. Jeg vil videre se på sårbare overganger generelt, samt hva som særpreger sårbare overganger for ungdom i barnevernet spesielt. Videre vil jeg se på noe av det vi vet om gode overganger for disse ungdommene. Jeg vil ta frem spenningsfelt fra sosialt arbeid og ha fokus på sosialarbeiderens holdninger. Ut fra problemstillingen ser jeg et fjerde spenningsfelt som jeg vil legge fram. Teoridelen avsluttes med en drøfting av hva som ligger i begrepet forventninger.

2.2 Hva betyr det å være ungdom?

Ungdom er bare et ord, hevder Pierre Bourdieu (her fra Aagre 2006:26) Med utsagnet menes det at det å være ungdom ikke er en gitt tilstand, men en livsfase. Som ungdom er en ikke lengre barn, heller ikke voksen – eller en er både barn og voksen på en gang. Det finnes ulike teoretiske perspektiver for å forstå hva det innebærer å være ungdom, og kunnskap endrer seg samtidig som også andre forståelser i samfunnet endrer seg.

Ungdomstiden i dag strekker seg ut over et lengre tidsrom enn tidligere. Arnetts(2006) mener at det kan være snakk om en ny livsfase. Løsrivelsesfasen varer lengre og selvutvikling har fått større plass. Frønes(2007) hevder også at ungdomsfasen strekker seg lengre i dag enn tidligere og at det handler om en ung-voksen fase. Det som tidligere var en småbarnsfase er blitt en fase hvor en skal utdanne seg, finne seg selv og oppleve (Storø 2012).

For meg betyr det å være ungdom å være på vei i en ny tilværelse, og på tur inn i voksenlivet. Fasen kan starte med løsrivelse og utprøving i tenårene, og avsluttes ved at en lever selvstendig som voksen. I fasen er identitetsutvikling særlig viktig, noe blant annet Erikson (1992) beskriver. Han hevder at ungdomsfasen er en viktig del av personlighetsutviklingen.

Ungdomstiden er preget av at en prøver å finne seg selv, samtidig som en løsriver seg fra hjemmet. Dette kan være en utfordrende fase med forvirring rundt egen identitet, rolle og selvbilde. Frønes(2007) beskriver ungdomstiden som barndommens motsats, og som en periode preget av uro og selvstendighetssøken.

George Herbert Mead(1934) har et sosiologisk perspektiv på menneskets utvikling, der samhandling står sentralt. Samhandling mellom mennesker beskriver han som det viktigste elementet i identitetsutvikling. Han deler selvet inn i to deler, henholdsvis `jeg` og `meg`. Hutchinson og Oltedal(2006) forklarer dette som at `jeg` er menneskets spontane og subjektive reaksjon, mens `meg` er den mer objektive og reflekterende siden. Mead(1934) beskriver utviklingen av selvet som en sosialiseringsprosess som starter tidlig i livet. Barnet inngår i interaksjon og relasjon med signifikante andre, som mor og far. Selvet utvikles videre ved at barnet blir i stand til å ta andres perspektiver. Slik kan man bedre forstå andre og håndtere sosiale situasjoner. Mennesker ”speiler” seg selv, blir seg selv og forandres gjennom andres reaksjoner på egen adferd og holdninger. I følge Mead (1934) er identitet noe en kan forandre. (Mead 1934).

2.3 Ungdomsperspektiv

Røkenes og Hanssen(2007) hevder at vår forståelse av andre er basert på grunnleggende holdninger. Den andres opplevelser, hevder de, må forstås intersubjektivt og kontekstuellt. Når vi skal forstå ungdom må vi derfor bestrebe oss på å forstå ungdommenes eget perspektiv. Et ungdomsperspektiv kan forstås i lys av barneperspektivet, som nevnes i ulike sammenhenger og som er nedfelt i FNs Barnekonvensjon og innarbeidet i norsk lovverk – blant annet i Lov om barneverntjenester. I følge Barnekonvensjonen (1989) sine 42 punkter har barn rett til skole, fritid og lek, hvile og rett til å si sin mening i alt som angår dem selv. I Lov om barneverntjenester (1992) kan vi lese at Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. (§ 4-1). Dette er grunnleggende rettigheter som skal prege det yrkesetiske arbeidet med barn, og vi kan spørre om dette i tilstrekkelig grad også preger arbeidet med ungdom.

I prosjektet `Ungdom i svevet` er en målsetning at ”... ungdommene skal oppleve at de blir gitt muligheter til å utvikle sitt eget potensial, og mestre ut fra egne forutsetninger. De skal oppleve å møte en helhetlig og samordnet tjeneste som tenker langsiktig.

Ungdommer som avviser hjelp skal oppleve å ikke bli gitt opp, men skal oppleve å bli møtt med individuelt tilpasset hjelp og realistiske ambisjoner”(Follesø 2011:10). Dette er mål jeg er inspirert av i mitt arbeid, og viktige bidrag til hva som kan menes med et ungdomsperspektiv. Om vi som samfunn skal kunne nå disse målene må vi først møte ungdom der de er, gjennom å se dem som en egen gruppe med et eget perspektiv. Hvordan vi forstår andre blir også avgjørende for hva vi faktisk gjør, hevder Levin(2006:97).

En annen dimensjon ved et tydelig ungdomsperspektiv er å sikre bedre ungdomsmedvirkning. Medvirkning krever også handling. Follesø(2004) beskriver i sin doktoravhandling ”Bruker eller brukt?” at handling åpner mulighet for innflytelse. ”Både som individer og som gruppe, forventes brukere å bidra med innspill, ideer og handling”(Follesø 2004:184). Hun hevder videre at handlingen må utøves ovenfor noen og at den må inngå i en relasjon om medvirkning skal være en realitet. Follesø(2004) drøfter i undersøkelsen medvirkning gjennom Landsforeningen for barnevernsbarn sin rolle. Om en ser på handling i et perspektiv mellom ungdom og voksen, kan handling også på individnivå være avgjørende for medvirkning. Gjennom dette perspektivet stilles det krav til både voksen og ungdom for god medvirkning. Ungdom er i en livsfase for utvikling av holdninger og handlinger. En voksen har et ansvar om å undersøke handlingene sammen med ungdom, slik at ungdom får egen forståelse. Voksne må bistå unge i handling for medvirkning, gjennom at det gis rom for mening og påvirkning.

I boken ”Vil jeg bestemme?” viser Thrana(2008) til at god informasjon er viktig for at ungdom skal oppleve trygghet og oversikt, og hun beskriver informasjon som laveste form for medvirkning. Informasjon gir ikke ungdommen en aktiv rolle i medvirkningsprosessen, men gir et grunnlag for at ungdommen kan bli hørt, få utrykke mening og påvirke egen situasjon. Thrana (2008) viser videre at ungdom i barnevernet gir uttrykk for at de ønsker å være med å bestemme. Ungdommene knytter dette til å bli hørt og at de ønsker å delta i beslutninger. De unge hun intervjuet vektla at de ønsker å fortelle sin historie. ”Det å bli hørt handler for ungdommene om samtalen der dialogen og det å bli tatt på alvor er vesentlig” (Thrana 2008:94).

Thrana(2008) hevder, i likhet med Hertz(2011), at det å forstå ungdommen og hva de uttrykker er en viktig del av det å lytte. Hertz(2011) beskriver adferd og emosjoner som invitasjoner til andre. Hertz(2011) beskriver at det som ikke umiddelbart er forståelig krever en nysgjerrighet til å forstå.

”Når barnet eller ungdommen svarer ” jeg vet ikke” inviterer det til å vurdere vanskelighetsgraden av spørsmålet som ble stilt. Men det inviterer ikke minst til å undersøke det mønsteret som ”vet ikke” eksisterer i – ut fra den erfaringen om at ”vet ikke” ofte aktiverer at det er andre som føler seg foranlediget til å svare på barnet eller ungdommens vegne”(Hertz 2011:33).

Det å bli hørt knyttes i stor grad til hva de unge verbalt uttrykker, men også kroppsspråk og andre signaler er viktige å undersøke gjennom spørsmål og tid. En må lytte til både språk og adferdsuttrykk. En ungdom som tier betyr ikke det samme som at en samtykker. Relasjonen må ligge i bunnen for at den unge skal oppleve tilstrekkelig trygghet til å kunne uttrykke seg. Det tar tid å bygge relasjoner som gjør det mulig å undersøke mening gjennom dialog(Thrana 2008). Dette sier meg at voksne har et ansvar for å undersøke så vel ungdommens adferd som deres emosjoner. Nysgjerrigheten fra den voksne kan bistå ungdommen i å selv forstå og språksette egen verden. Med dette som utgangspunkt kan en få tilgang på individets perspektiv, heller enn et generelt ungdomsperspektiv.

2.3 Ungdom og sårbare overganger

Gjennom ulike livsfaser står vi som mennesker i sårbare overganger. Overgangen fra det å være ungdom til voksen kan være en sårbar fase preget av identitetsutvikling og utprøving. Aagre(2006) beskriver tre arenaer som er spesielt viktig for hvordan ungdommer har det og hvordan man er sosialt forankret. Med Aagre(2006) sitt begrep `sosialt forankret` tenker jeg sosial tilhørighet og sosial fungering. Skolen er den første arenaen han peker på. Skolen skal tilrettelegge for mestring og tilhørighet. For de som ikke finner mestring og tilhørighet er skolen et sted som kan bidra til marginalisering. ”Skolen bidrar til en samfunnsmessig sortering av ungdomsbefolkningen”(Aagre 2006:163). Hjemmet er den andre arenaen som beskrives. Hjemmet beskrives som en viktig base i seg selv, men også som sentral faktor for mestring og utvikling i skolen. ”De normene som gjøres tydelig hjemme, er også viktige element når de unge skal sette grenser for seg selv, den eksperimenteringen og utprøvingen de er med på fritiden.” (Aagre 2006:163). Frønes(2007) bekrefter også hjemmets viktige rolle gjennom å beskrive foreldre som oppvekstprosessens støtteapparat. Den siste arenaen som nevnes er fritid. I dag har fritid for mange unge blitt preget av organiserte aktiviteter med voksne tilstede. Det finnes også fritidsarenaer som ikke er organiserte hvor ungdom kan finne rom for ungdomskulturell meningsskaping.

Samtidig kan fritidsarenaer som ikke er organiserte være risikosoner for rus og kriminalitet. Organisert fritid er i dag forebyggende (Aagre 2006).

Helland og Øia(2006) beskriver også de tre arenaene som grunnpilarene i de unges liv. Disse påvirker hverandre gjensidig, og de innvirker også på ungdommenes liv. De ulike arenaene er områder for risiko, men også støttepilarer dersom de oppleves som trygge. Felles for ungdom i kontakt med barneverntjenesten er at disse støttepilarene er svakere. Arenaene kan ha vært svakere fra barndomsårene, eller at de har blitt svakere med at ungdommene har falt utenfor. Ungdommene i kontakt med barnevernet mottar hjelp til å kunne støtte opp disse livsområdene gjennom tiltak for daglig aktivitet, fritid og hjem. Når ungdommene i barnevernet blir eldre nærmer det seg en ny overgang på vei ut av barnevernet. Overgangen til voksenlivet er for alle ungdommer preget av det å flytte for seg selv å starte et selvstendig liv. For ungdommer i kontakt med barnevernet er denne fasen preget av større sårbarhet. Storø(2012) beskriver overgang som et generelt, dynamisk og prosessuelt begrep, samtidig som det er lite spesifikt for unge i barnevernet:

”Overgang... Begrepet retter seg ikke mot barnevernungdommens spesielle situasjon og det sier oss heller ikke noe om hva som forventes av dem som arbeider med ungdommene når de beveger seg mot den selvstendige livsfasen.” (Storø 2012:18)

Ungdom i kontakt med barnevernet opplever ofte en vanskeligere overgang enn andre på samme alder. Dette er ungdommer med utfordrende oppvekst og med mindre støtte fra nettverket. Disse ungdommene må ofte bli voksne på et tidligere tidspunkt enn andre ungdommer. Selvutviklingen står sterkt i overgangen til voksenlivet. Unge bruker derfor mer tid i fasen på å flytte hjemmefra. Ungdom i barnevernet møter tidligere krav om selvstendighet og med det større forventning enn andre ungdommer på samme alder(Storø 2012).

Et kritisk punkt for mange unge i barnevernet er når ungdommene skal bli selvstendige og klare seg selv. Når barnevernet trekker seg ut og ungdommene skal stå på egne ben, i en kanskje allerede kompleks livsutfordring, skaper det en risiko: Risiko kan særlig knyttes til marginalisering – altså risiko for å bli marginalisert, for å ikke være inkludert (Storø 2012:45) I denne fasen blir det stilt krav til at ungdommen skal stå på egne ben ,uten støtte fra voksne i barnevernet. Støtte for bolig, skole, fritid og voksenkontakt blir borte. Dette er en motsetning til andre ungdommer hvor støtten fra hjemmet ikke blir borte selv om en flytter for seg selv.

2.4 Hva vet vi om gode overganger for unge i barnevernet?

Storø(2012) beskriver at en egen forståelse av overgangen med fokus på avslutningen av tiltakene og overgangen til en selvstendig tilværelse, bør være en sentral side av arbeidet med unge. Dette fokuset beskrives av Storø(2012) som et avslutningsperspektiv. Et avslutningsperspektiv er grunnlaget for å kunne tilrettelegge gode overganger for unge i barnevernet. Ungdom kommer i kontakt med barnevernet grunnet ulike årsaker og i ulike livsfaser. Noen som spedbarn, andre som ungdommer. Barn kan komme i kontakt med barnevernet på grunn av foreldrenes livssituasjon og adferd, ungdom også på grunn av egen livssituasjon og adferd. Barnevernets oppgave er å undersøke hvilke problemer som ønskes løst ved bruk av tiltak. Når barnevernet kommer i kontakt med unge og deres familier blir starten av relasjonen preget av et problemfokus. Problemfokuset er tilstede for at barnevernet skal kunne hjemle tiltakene i vedtak. Det er viktig å snu dette, og heller fokusere på avslutning og ressurser (Storø 2012). ”Vi må bevege oss fra reparasjon til konstruksjon” (Storø 2012:25)

Ressursenes betydning

Det er viktig å arbeide sammen med ungdommene får få til gode prosesser, hvor ungdommenes egne ressurser bygges opp. Dette kan bidra til at ungdommenes bedre vil håndtere overgangen til selvstendighet. Storø(2012) beskriver med henvisning til Chase (2006) hvordan et positivt perspektiv på ungdom i barnevernet kan bidra til å se ungdommens egne ressurser. Dette er en motvekt til vår tids diagnostiske kultur der en fokuserer på individets hindringer framfor handlinger. At fokuset skal snu fra fokus på hindringer til ressurser kjenner vi blant annet igjen fra LØFT – metodikken, der klientens egne mål er drivkraften i aktiviteten. Selv ved store problemer begynner en med små enkle mål som er mulig å utføre mot løsninger. LØFT er opptatt av løsningsbygging fremfor problemløsning. Ved å fokusere på hva ungdommen får til vil det skapes en situasjon preget av håp (Haaland 2007).

For ungdom i barnevernet som er på vei inn i en selvstendig tilværelse kan utfordringene variere. De kan ha et behov for å endre egen adferd, men også for å endre nettverk og andre sider ved tilværelsen for å kunne bygge opp egne ressurser for å håndtere et selvstendig liv. Slike nødvendige endringer er viktig å utforske sammen med den unge.

Ungdommene er eksperter på egne liv, og kan selv definere sine mål. Som voksen kan en bli ivrig etter å søke løsninger for ungdommene, og unge kan oppleve å ikke strekke til i de endringsplanene de har lagt sammen med voksne. Når ungdommene får eie hele prosessen selv med støtte fra voksne vil de også ha større mulighet for å lykkes. I følge Haaland(2007) vil klienter som har utviklet egen endringsplan ha lettere for å lykkes. Det motsatte kan gi mindre mestring. ”Ved å være detaljert i utspørringen om klienters innsats for å endre sitt eget liv, vil personen oppleve styrking av egen makt og kontroll” (Haaland 2007:49).

Mestring og strukturelle forholds betydning

Mestring og opplevelse av anerkjennelse viktig i en endringsprosess og derfor også i overgangen til voksenlivet. Sommerschild med flere(2003) viser til ulik forskning blant annet av Michael Rutter. Rutter viser til virksomme faktorer for at `risikobarn` skal bli `mestringsbarn`. Han vektlegger det å ha en nær fortrolig, og barnets opplevelser av å kunne noe. Antonovsky (1996) beskriver at støtte fra nære og fortrolige i seg selv etter barndomsår ikke er tilstrekkelig. Det er for ungdom viktig at tilbakemeldingene omfatter rettferdig kritikk sammen med støtten. Dette er motstridende til LØFT. Videre beskrives det at hjelpere ikke skal definere hva som er meningen i den enkeltes livsforståelse. Hjelpenes bidrag er å legge til rette slik at unge kan hente inspirasjon til å ta fatt på de ulike utfordringene på nye måter. Dette er i tråd med LØFT og narrativ tilnærming

Også strukturelle forhold vil ha betydning for en god overgang for unge. Steg for steg bør hjem, dagtilbud og fritid styrkes. En god bolig er noe av det mest sentrale i overgangen, da boligen er basen for og starten på veien mot selvstendighet. Dagtilbud er med på å skape en økonomisk trygghet for fremtiden og nettverkskontakt, og gir et grunnlag for å utvikle sosiale ferdigheter og mestringsopplevelser. ”Den neste kompetansen den unge bør få hjelp til å tilegne seg , er å stå i jobb over tid. Det handler om utholdenhet og å kunne ha blick for det man faktisk greier ”. (Storø, 2012:149). Fritid er også en viktigste arena for utvikling av sosialt nettverk. Mange unge vil i overgangen føle seg ensomme grunnet manglende eller et ustødig nettverk, og fritidsarenaer er steder hvor man kan finne venner. Det vil derfor være godt ettervern å bistå den unge i komme i gang med fritidsaktivitet. Storø(2012) beskriver at muligheter for mestring på fritidsarenaer kan være større enn i skole og arbeid på grunn av at det er mindre regelstyrt og mer rom for utprøving. Fritidsarenaer vil derfor kunne være gode arenaer for utvikling og mestring. Også ungdommens psykiske og fysiske helse er viktig.

De unge må selv bli kjent med egen helsetilstand og ta ansvar for egen helse. Det kan være nyttig å bistå den unge i oversikt over egen helsesituasjon og til å ta kontakt med eventuelle hjelpeinstanser. Det er ikke alle tilfeller nødvendig med offentlig hjelp for å ivareta sin egen helse, men en veiledning for forebygging med fokus på bla ernæring (Storø 2012).

“Hands of – Hands on” – relasjonens betydning

Når en skal bistå den unge i utviklingsprosessen er det viktig å finne en balanse mellom det å hjelpe og det å ta over. Den unge må selv få mulighet til å prøve og feile i prosessen. Storø (2012) beskriver at hjelperens oppgave blir å `stå bi`. Jeg tolker det som at bistand skal gis ut fra ungdommens behov, og at en må tåle oppturer og nedturer sammen med ungdommen. Dette er en naturlig del av utvikling som kreves for at prosessen skal være vellykket. Noen ganger vil situasjonen rundt den unge gjør at det kreves mer hjelp i overgangen, og for noen av de som klarer seg dårligst vil det være et overgrep å ikke gripe inn i kriser (Storø 2012).

” Å arbeide med ungdom i overgangen er til det fulle en handson/hands off –aktivitet. Det er betydningsfullt både å være til stede og tilgjengelig, og å la ungdommen stå for det viktige arbeidet å innta nye forståelser om seg selv. (Storø 2012:123)

I prosessen med å starte et selvstendig liv vil relasjonen mellom ungdommen og den voksne være avgjørende. Relasjonen vil kunne styrkes underveis, dersom den voksne klarer å finne en balanse mellom å gi bistand og avslutte bistand på samme tid. En god relasjon kan også brukes til å stoppe opp i prosessen og se hva som går bra, hva som går dårlig, hva som har skjedd og hva en tenker kommer til å skje. Relasjonen kan brukes for refleksjon i prosessen slik at den unge blir kjent med seg selv, sine egne opplevelser og emosjoner. Vi har tidligere sett hvordan Hertz(2011) beskriver at nysgjerrigheten er viktig for å nå fram til en forståelse av den unges opplevelser. Storø(2012) sier at relasjonen må brukes til å skape et klima for en god arbeidsallianse. Det å sammen reflektere i prosessen definerer han som utviklingsdialog hvor grunnleggende samtaleteknikk fra LØFT hentes fram. Jeg tolker utviklingsdialog som en måte å stoppe opp på sammen med ungdommen. En kan her sammen velge retning for videre samarbeid og ungdommen gis rom til egenrefleksjon og utvikling. Utviklingsdialogen gir rom for anerkjennelse på det som går bra.

”Det mest avgjørende ved en utviklingssamtale er dermed at den tar utgangspunkt i den enkelte ungdom, at den ser framover, og at den fokuserer på mulige nye måter å se seg selv på.” (Storø 2012:138).

Kontekstens betydning

Å leve et selvstendig liv er ikke det samme som å leve et liv uavhengig av andre. Når ungdommer flytter hjemmefra har de ofte en trygg base i familiehjemmet. Ungdom i barnevernet har ofte ikke denne basen. Fokuset på avslutning må derfor bære med seg at selvstendighet ikke er uavhengighet. Fokus må være på hvordan leve selvstendig og benytte seg av de ressursene en har rundt seg, heller enn hvordan å leve uavhengig av andre. Mennesker er avhengig av andre mennesker og støtte rundt seg. Vi kan ikke leve uavhengig av andre. Ved avslutning bør en være bevisst på at kravene ikke veier mot uavhengighet da det er en umulig oppgave (Storø 2012).

Forventninger om at ungdommene skal leve et liv uavhengig av andre er ikke mulig å innfri. Ungdommene er avhengig av andre mennesker rundt seg i veien mot voksenlivet. Også som voksen er en som menneske avhengig av andre mennesker rundt seg. Konteksten rundt den enkelte ungdom gir et bilde av hvilke mennesker som ungdommen kan støtte seg på i veien til selvstendighet. Thrana(2008) beskriver at det i reell medvirkning kreves egenvilje og initiativ. Dette er store forventninger til unge som kanskje lever i en komplisert hverdag. Det handler om voksnes forventninger til aktivitet, deltakelse, fremgang og endring. Thrana(2008) sier videre at det er viktig å legge forventningene så lavt som mulig, slik at det er realistisk at den unge vil oppleve mestring. Hjelpen og forventningene må tilpasses den enkelte. Både med tanke på hva bistand i overgangen skal inneholde, mål og hvor lang tid prosessen skal ta. Flere av ungdommene i hennes undersøkelse var bekymret for at de for tidlig skulle bli overlatt til seg selv og at de ikke lenge nok skulle få den hjelpen de hadde behov for. Ettervern for ungdom i barneverntjenesten er et tema som har fått stort fokus den siste tiden både politisk, sosialfaglig og gjennom media. Dette gjenspeiler seg i den nye barnevernloven 2009 gjennom endringer som er ment å sikre barnevernungdommenes overgang til en selvstendig tilværelse (Storø 2012).

”For å arbeide godt med barnevernungdommers overgang og å gi den enkelte den støtte han eller hun trenger, må denne støtten tilpasses den enkelte og den konteksten han eller hun

befinner seg i ” (Storø 2012:32) Dette støttes av Røkenes og Hansens(2007) teorier om hvordan forstå den andre. En må forsøke å forstå ungdommen der han er i livet, og tiltakene må tilpasses ut fra forståelsen. Storø(2012) skriver at ettervern må være en individ- og kontekstfølsom praksis. Ungdom må motta tiltak som han eller hun har behov for. Det kan ikke settes tiltak ut fra en felles forståelse om hva som er viktig for ungdom. Jeg velger å tolke dette også opp mot forventninger, i det at vi ikke kan sette forventninger ut fra en felles normativ forventning for ungdom.

Levin (2006) beskriver sosialt arbeid som endringsarbeid hvor sosialarbeideren forsøker å bistå til å hjelpe mennesker med sosiale problemer. Faget er påvirket av både sosiologi og psykologi og opptatt av både individ og samfunn. Sosialarbeideren søker en bred forståelse av individets situasjon og problemskapende forhold, et helhetsorientert syn med fokus på individet i dens kontekst(Hutchinson 2007). Hjelperens bevissthet gjennom refleksjon rundt egne og andres holdninger og verdier er sentrale. ”Ethiske problemstillinger som kommer frem i den etiske dømmekraften, moralen og standardene, bør gjennomsyre alt arbeid som utføres innen sosialt arbeid”(Levin, 2006:10).

2.5 Spenningsfelt i sosialt arbeid

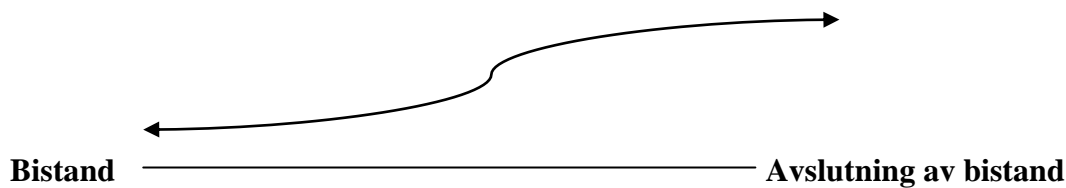
Et teoretisk perspektiv som er egnet for å belyse min problemstilling er Levin(2006) sine beskrivelser av tre spenningsfelt i sosialt arbeid. Det første spenningsfeltet er mellom individ og samfunn, og stiller spørsmål ved om sosialt arbeid primært skal ha et individ eller samfunnsfokus. Skal utfordringer løses og forebygges på samfunnsnivå eller hos enkeltindividet? Det andre spenningsfeltet er forholdet mellom teori og praksis. Sosialt arbeid er både et teoretisk og praktisk fag, og skillet mellom disse kan skape fallgruver. Det er derfor viktig å se både teori og praksis skjønsmessig i forhold til hverandre. Forholdet mellom hjelp og kontroll er det tredje spenningsfeltet som trekkes frem. Som sosialarbeider har en makt, og spenningen ligger i om man velger å bruke denne makten som hjelp eller kontroll. Noen ganger benytter en makten som kontroll ubevisst gjennom mål om å hjelpe. Det er den som mottar hjelpen sin opplevelse av makten som definerer om maktbruken er balansert. I sosialt arbeid er det også i noen tilfeller nødvendig å bruke kontroll for eksempel ved fare for liv og helse. Tanken kan da i utgangspunktet være hjelp, men at det må utøves gjennom kontroll. Levin beskriver ikke disse spenningsfeltene som motsetninger, men som den virkningen ytterpunktene har på hverandre.

Ytterpunktene skal ikke bare skilles, men forstås forenelig med hverandre. Fokuset skal ikke være på kun det ene eller det andre, men være en helhetstenking (Levin 2006). Disse spenningsfeltene er tydelig i arbeid med ungdom i barnevernet. Spenningsfeltet mellom `teori og praksis` kan i denne sammenhengen vise til hvordan en ikke kan møte ungdom ut fra en oppskrift gjennom teori, men teori må brukes som veiledning for et godt møte i praksis. Spenningsfeltet `individ og samfunn` viser utfordring i forståelsen en har av ungdommen. Ungdom er ikke et produkt av et problem, men er et enkelt individ som må ses i den konteksten den lever i. Spenningsfeltet mellom `hjelp og kontroll` kan vise til spenning mellom ønske om å hjelpe, samtidig som en innehar en maktposisjon og mulighet til grensesetting.

Fellestrekkene ved disse er at det ikke er en fasit og at spenningene ikke kan ha en felles løsning. Spenningsfeltene krever at en er bevisst sin egen rolle og hvordan en opptrer i utfordrende situasjoner. Bevisstheten kan være med på å skape en balanse som kan være avgjørende for utfallet i situasjonen.

2.6 Et nytt spenningsfelt

Hjelperrollen i møte med ungdom i sårbare overgangsfaser kan forstås som et eget spenningsfelt, der spenningen ligger i graden av bistand for å starte et selvstendig liv. Forholdet mellom bistand og avslutning av bistand ligger her i en type konflikt. Dette er et felt som på samme måte som Levin (2006) beskriver det, krever at en ikke ser de uavhengig hverandre. Balansen er utfordrende og det skaper en spenning. Sentrale spørsmål er disse: Når er det riktig å fokusere på avslutning? I hvilken grad? Hvilke forventninger er da passende? Hvordan bistå i hjelp til avslutning uten å gå for fort frem? Hvordan vise tro på ungdommen uten å vise for store forventninger? Forsterker hjelpere sårbarheten i overgangen fra ungdom til voksen, gjennom samtidig hjelperfokus på avslutning?

Mod. 1. Ett nytt spenningsfelt.

Modellen jeg har laget viser at det kan være utfordrende å fokusere på bistand og avslutning samtidig. En kan ikke fokusere på bistand eller avslutning av bistand alene, men de avhenger av hverandre. Spenningen er likevel til stede og viktig å være seg bevisst. Denne modellen kan være gjeldene i all bistand gjennom sosialt arbeid, men er særlig relevant når vi snakker om ungdom i kontakt med barnevernet. Støtte skal gis, samtidig som en fokuserer på avslutning.

I møtet med ulike spenningsfelt er kommunikasjonen en viktig faktor for hvordan den man møter opplever situasjonen og spenninger som kan oppstå. Kommunikasjon er en grunnleggende egenskap i oss som mennesker og et avgjørende verktøy for den hjelpen en kan bistå med som sosialarbeider. Kommunikasjon med mennesker i sårbare livssituasjoner kan være utfordrende. ”Vi kan ikke realisere vår yrkesrolle uten å kommunisere og vår kommunikative kompetanse er bestemmende for hva vi kan oppnå i vårt arbeid”(Skau 2005:80).

Bevissthet rundt problemstillingene og spenningsfeltene vil føre til at en som sosialarbeider vil kunne møte mennesker på en god måte ved at en klarer å se individuelle forskjeller. Som sosialarbeider er det viktig å se menneske som et individ og ikke et produkt av et sosialt problem (Hutchinson og Oltedal 2006). Om en ser dette opp mot arbeid med ungdom i sårbare overgangsfaser er det viktig å se på ungdommen som en aktør i eget liv og ingen brikke. Det kan være med på bistand til hjelp, gjennom et fokus som får ungdommen selv til å handle for utvikling av egen fremtid. Ungdommen er en selvstendig aktør i eget liv og ingen brikke som sosialarbeideren skal flytte rundt på, selv om ønsket er å hjelpe. Ungdommen er heller ingen brikke som skal avsluttes i et system, men en aktør som går videre. Med et slikt blikk i arbeid med ungdom kan en bidra til at ungdommen tar kontroll over eget liv, med bidrag fra sosialarbeideren. Sosialarbeideren må være seg selv bevisst og hvordan han ser på andre mennesker og forholder seg til dem (Skau 2007).

2.7 Støttende forventninger

Ved at ungdommene er delaktige aktører i endringsarbeidet kan en skape flere mestringsopplevelser. Follesø(2011) beskriver hva ungdom i risiko selv sier om virksomme tilnæringsmåter, metoder og samarbeidsformer, og et av ønskene ungdommene formidler er: Forvent noe av oss, noe vi kan mestre (Follesø 2011:6). Hva kan forventninger være?

I pensumlistene for sosialt arbeid finner en gjentagende stikkord som forståelse og forforståelse. Dette er begreper som omhandler hvordan en tolker den man møter.” For å forstå er mine egne forforståelser, eller briller avgjørende”(Aadland 2007: 213). Begrepet forventninger finner en imidlertid lite av. Om en søker opp ordet forventninger på internett kommer det frem ulike ordbøker som beskriver hvordan ordet staves og bøyes, men ikke hva det betyr.

Jeg tolker ordet forventninger som en forståelse av hva som kommer til å skje. Mennesker har drømmer og mål for livet. Hva vi forventer av oss selv og hva vi forventer skal skje kan være avgjørende for hvordan livet blir. Vi har også forventninger til andre mennesker og får forventninger fra andre mennesker. Noen av våre forventninger ligger i oss som normer fra vi var barn, andre har utviklet seg underveis. Våre forventninger er ikke konstante, men utvikler seg i møte med andre. Normative forventninger er forventninger som allment oppfattes som normale, som høflighet, at vi skal forholde oss til lover og regler, og så videre. Røkenes og Hansens(2007) sammen med Aadland(2007) sine beskrivelser av å forstå den andre har fokus på konteksten den andre lever i. På samme måte må forventningene forstås ut fra konteksten. Bevissthet på forventninger må ligge til grunn for at en skal kunne prøve å forstå den andre. I spenningsfeltet rundt avslutningsprosessen kan forventninger ses som en del av spenningen. Hva er riktige forventninger? Hvordan finne støttende forventninger? Forventningene skal ikke være for høye slik at ungdom ikke opplever mestring. Forventning skal tilpasses den enkelte ungdom. Samtidig ser jeg en fallgrube gjennom lave forventninger. Hvilke signaler gir lave forventninger til ungdommer? Hvilke bilde gir forventningene ungdommene av seg selv? Dette er en utfordring jeg søker løsning på videre i avhandlingen, med fokus på ungdommenes egne meninger og erfaringer.

Kapittel 3. Metode

Kraften i samtalens mål – en innledende refleksjon

Før jeg startet med innsamling av data så jeg på rollen som forsker som en type journalist. Oppgaven er å få mest mulig informasjon for å kunne formidle dette videre, tenkte jeg. Jeg skulle få tak i informasjon i en allerede tenkt retning. Tema for forskningsprosjektet er med på å styre retning for undersøkelsen. Dette påvirket intervjusituasjonen og ungdomshøringen. Jeg var dette bevisst og fokuserte på å stille åpne spørsmål og tåle stillhet i intervju og høring.

I høringen ble jeg spesielt oppmerksom på min makt til å kunne styre hvilken informasjon jeg ville ha. Jeg prøvde å være dette mer bevisst i intervjuet gjennom å lene meg mer tilbake og la samtalen gjennom ungdommen styre. Jeg holdte retning og makt gjennom spørsmålene jeg stilte, men jeg prøvde også å ta meg tid til avsporinger av respekt til den jeg lyttet til. Jeg opplevde at det gjennom avsporingene skapte trygghet. Trygghet som gjorde at innholdet i samtalene ble større enn jeg hadde forventet.

Jeg snakket med ungdommer som jeg tidligere hadde snakket med i en annen rolle som offentlig ansatt. Jeg var bevisst i forkant at ungdommene ikke skulle oppleve meg som offentlig ansatt, men som forsker. Jeg la merke til at jeg gjennom en samtale i forskerrollen, fikk mer informasjon enn jeg hadde fått fra å kjenne ungdommene over lang tid. Dette fikk meg til å undre. Undre over egen rolle som forsker, over egen rolle som offentlig ansatt og over kraften i samtalens mål.

Hovedskillet mellom nåværende og tidligere rolle er at jeg nå ikke stilte krav, forventninger, eller hadde makt over goder som eksempelvis økonomi og bolig. En kan tenke seg at dette kanskje gjorde at ungdommene følte seg tryggere til å kunne fortelle, uten at dette ville komme opp i en annen sammenheng, gjennom konsekvenser, nye forventninger og lignende. Jeg begynte også å se på meg selv med et mer kritisk blikk i rollen som offentlig ansatt. Hvilket mål har jeg hatt for samtalene tidligere? Jeg har kommet fram til at jeg ubevisst gjennom ønske om å hjelpe har hatt konkrete mål om hva som skulle gjennomgås i samtalene

tidligere. Disse målene har vært nødvendig i en travel hverdag i en hektisk offentlig tjeneste. Med målene for samtalen har nysgjerrigheten blitt svekket og avsporinger finner ikke rom. Som forsker er målet gjennom nysgjerrigheten å bli kjent med ungdommenes opplevelser. Dette må ikke heller svekkes i forskerrollen gjennom innvirkning av ytre krav og mål for undersøkelsen.

Jeg tenker etter innsamling av data at forskerrollen i kvalitativ forskning har journalistiske trekk, men et annet mål. Målet er ikke i seg selv å formidle, men å undersøke fenomener og finne sannheter uten påvirkning av ytre systemer. Disse sannhetene skal formidles til ytre systemer. Men det i seg selv er ikke målet, da det ville vært skadelig for nysgjerrigheten.

3.1 Innledning

Teksten jeg har innledet med er et refleksjonsnotat som ble skrevet underveis i forskningsarbeidet. Jeg har valgt å ta det med for å vise til min læring i prosessen. Jeg vil videre vise til det metodiske grunnlaget for avhandlingen.

”Å bruke en metode, av det greske *methodos*, betyr å følge en bestemt vei mot et mål” (Johannesen, Tuft og Christoffersen 2010:29) Jeg vil i dette kapittelet redegjøre konkrete fremgangsmåter for hele prosjektet. Jeg har delt kapittelet inn i tre deler, forberedelse, gjennomføring og behandling. I del en vil jeg redegjøre for valg av metode, utvalg, fremgangsmåte for rekruttering av informanter og forberedelse til intervju. I del to vil jeg vise til gjennomføringen av ungdomshøring og intervju. I tredje del vil jeg vise til behandling av empiri gjennom vitenskapsteoretisk ståsted og valg i utarbeidelse av analyse. Til slutt vil jeg vise til fokus på etikk og undersøkelsens troverdighet. Forskningsetiske problemstillinger og troverdighetsspørsmål er gjennomgående i hele teksten, da det har preget hele arbeidet med prosjektet.

Del 1- Forberedelse

3.2 Valg av metode

Jeg ønsket å se nærmere på ungdom i barnevernet sin overgang til voksenlivet. Teori og andre undersøkelser viser at overgangen er preget av forventninger (Kapittel 2). Jeg vil i undersøkelsen belyse hva som kjennetegner støttende forventninger fra voksne til ungdom. Johannesen med flere(2010) beskriver at valg av metode avgjør veien mot målet. Jeg har i undersøkelsen valgt å bruke en kvalitativ tilnærming for å få en nærmere innsikt i temaet. Dalen(2010) beskriver at et overordnet mål for kvalitative undersøkelser er å utvikle en forståelse av fenomener knyttet til personer i deres sosiale virkelighet. Kvalitativ metode gir meg mulighet til innsikt i ungdommenes perspektiv. Wideberg(2011) beskriver kvalitativ forskning som innholdssøkende. Den kvalitative forskeren stiller seg spørsmål som ”hva betyr det og hva handler det om?”. Johannesen med flere(2010) beskriver at en gjennom kvalitativ undersøkelse kan få innblikk i menneskets indre, gjennom deres ytringer og erfaringer. Jeg ønsket med bruk av kvalitativ metode å fange en bit av ungdommenes virkelighet.

Jeg valgte å benytte meg av to metoder for innhenting av data, ungdomshøring og ungdomsintervju. Ungdomshøringen ga tilgang på generelle meninger og et bredt ungdomsperspektiv. For å nå tak i individuelle erfaringer fra ungdom som har eller mottar bistand fra barnevernet, valgte jeg å gjennomføre ungdomsintervju. Ungdomshøringen ble et bakteppe for avhandlingen, og viste ungdomsperspektiv på temaet. Intervjuene ga tilgang på individuelle opplevelser og erfaringer. Bruk av både ungdomshøring og intervju ga empiri fra både ungdom som gruppe og individbaserte erfaringer. De ulike metodene understøttet hverandre og ga empirien en større tyngde.

3.3 Utvalg

Hovedmålgruppen er unge i alderen 16-23 år, som er eller har vært i hjelpetiltak fra barneverntjenesten i Bodø kommune gjennom `Avdeling bo og nærmiljøtiltak`. Jeg valgte å intervju ungdommer og ikke voksne. Jeg ønsket å nå perspektivet som ungdommen har i overgangen, og ikke i årene etterpå. For å skape en balanse i empirien ønsket jeg en jevn fordeling på kjønn. Jeg intervjuet fem ungdommer, tre jenter og to gutter. Fem ungdommer ga meg et godt bilde av temaet, uten at jeg med det kan generalisere. For å kunne se problemstillingen fra et bredere perspektiv og et differensiert bilde ble det avholdt en

ungdomshøring i samarbeid med `Ungdom i svevet`. I høringen ble temaet belyst for to inviterte skoleklasser fra videregående skole. Data fra høringen sammen med data fra fem intervjuer ga meg den mengde empiri jeg var ute etter. Det ga empiri fra ungdomsgruppen gjennom høringen, men også særegne erfaringer gjennom intervjuene. Med disse kriteriene har jeg gjort et strategisk utvalg. Et strategisk utvalg er et særegent og spesielt utvalg for å kunne belyse problemstillingen og for å fremskaffe høyest mulig kvalitativt innhold. (Johannesen med flere 2010).

3.4 Kvalitative intervju

Ut fra min problemstilling er det hensiktsmessig å bruke kvalitative intervju. Det er en fleksibel metode som kan gi detaljerte og helhetlige beskrivelser gjennom samtale. Subjektive data gjennom ungdommenes beskrivelser vil være avgjørende for å belyse problemstillingen. Kvale(2002) beskriver det slik:

” Det kvalitative forskningsinterview forsøker at forstå verden fra interwiewpersonens synspunkt, utfolde meningen i folks opplevelser , afdekke deres livsverden, førend der gives videnskabelige forklaringer (Kvale 2002:15)

Intervjuene ble benyttet for å skape forståelse av ungdommens virkelighetsoppfatning av temaet. Wideberg(2011) beskriver at intervju innebærer at forskeren benytter samtaleformen for å få andres fortellinger og forståelse rundt et gitt tema. Det er flere måter en kan legge opp et intervju på. Det kvalitative intervjuet kan være mer eller mindre strukturert. Jeg har valgt å bruke semistrukturert intervju, på bakgrunn av at jeg ønsket struktur, men samtidig en struktur som ikke var skadende for den naturlige samtalen.”Delvis strukturerte intervjuer kan gi en god balanse mellom standardisering og fleksibilitet” (Johannesen med flere 2010:139).

Intervjuguide

Når jeg skulle foreta et semistrukturert intervju måtte jeg forberede meg å danne en struktur for intervjuene i en intervjuguide.”En intervjuguide er ikke et spørreskjema, men en liste over temaer og generelle spørsmål som skal gjennomgås i løpet av intervjuet”

(Johannesen med flere 2010:139). Intervjuguiden er et verktøy for å få tak i empirien.

Hvordan en bruker intervjuguiden kan være avgjørende for hvilken empiri en får tilgang til.

Wideberg(2011) beskriver at et gjennomgående standardisert intervju som utføres likt hos alle intervjupersonene, ikke hører hjemme under kvalitative metoder. Min intervjuguide ble laget som mal for intervjuene. Ved at jeg ønsket samtale i intervjuene måtte jeg forberede meg på å gi rom for de temaene som var viktige for de unge. Jeg måtte tåle å bevege meg mellom spørsmål på en annen måte enn det jeg hadde tenkt opprinnelig. Spørsmålene i intervjuguiden ble satt opp etter temaer som var viktige for å kunne belyse problemstillingen. Både åpne og lukkede spørsmål var viktige for å kunne bevege seg innenfor temaet og samtidig sikre empiri som kunne tolkes. Wideberg(2011) forteller at det som utmerker et kvalitativt intervju er forskeren som verktøy. Forskeren følger opp det intervjupersonen tar opp og kaster lys over vedkommendes forståelse av det aktuelle temaet.

Jeg delte intervjuguiden inn i tre hoveddeler. Første del var fokus på møtet med informanten. Her ble bakgrunn for undersøkelsen og tema fremlagt. Rammene for intervjuet var viktig å avklare. Andre del i guiden var hoveddelen og omhandlet selve intervjuet. Denne delen ble delt inn i kategorier med tilleggsspørsmål som undersøker ungdommenes forventninger, drømmer og mål. Videre undersøkte jeg ungdommenes tanker om voksnes forventninger til ungdommen. I slutten av intervjuguiden var fokuset på ungdommenes forventninger til voksne. Kort fra `Ungdom i svevet` med ulike sitater fra ungdommer til voksne ble fremlagt og snakket om. Siste del av intervjuguiden hadde fokus på avslutning, gjennom spørsmål om ungdommen hadde noe å tilføye (Vedlegg 1).

Rekruttering av informanter til intervju

Framgangsmåten for rekruttering og utvelgelse av informanter var på forhånd avklart med Norsk Samfunnsvitenskaplige datatjeneste (NSD) (Vedlegg 2).

Jeg måtte være oppmerksom på min rolle i rekrutteringen, da jeg kjenner ungdom i målgruppen fra min daglige jobb. Jeg ønsket ikke å ekskludere ungdommer jeg hadde vært i kontakt med tidligere, men det ville vært etisk uforsvarlig å ta direkte kontakt med dem da det kan oppleves som et press. Jeg drøftet mulige situasjoner og utfordringer med mine kollegaer og veileder. Jeg måtte gjøre et forarbeid gjennom bevissthet rundt egen rolle og forforståelse. Rekruttering av informanter fant sted gjennom et formelt brev som blir sendt til barneverntjenesten i Bodø kommune. Her ga jeg informasjon om undersøkelsen og ba om å få en kontaktperson for bistand til rekruttering. Dalen(2010) beskriver det å søke tilgang som en

`balansekunst`. Når en forsker på et sted en er kjent fra før kan forskeren benytte kontakt med viktige personer innenfor sitt eksisterende nettverk. Hammersley og Atkinson(1996) påpeker nyttigheten av å bruke `sponsorer` fra eget nettverk. Kontaktpersonen tok kontakt med aktuelle informanter i sitt nettverk og fikk en `sponsorrolle` i undersøkelsen. Det at kontaktpersonen kontaktet aktuelle informanter var etisk forsvarlig. Med at jeg ikke rekrutterte informantene på individnivå unngikk en inhabilitet. I brevet til barneverntjenesten ble det lagt ved et brev med informasjon til aktuelle informanter. Videre fikk jeg svar fra kontaktpersonen med navn på informanter som var interesserte i å delta. I brevet til ungdommene ba jeg ungdommene ta kontakt med meg om de var interesserte. Det viste seg at ungdommene heller ønsket at jeg skulle ta kontakt med dem, etter de hadde vært i kontakt med kontaktpersonen. Mitt mål med at ungdommene skulle ta den første kontakten med meg var at ungdommene ikke skulle oppleve press til å delta i undersøkelsen gjennom at jeg tok kontakt. Når ungdommens ønske viste seg å være annerledes, tilpasset jeg meg deretter og tok kontakt med hver enkelt. Ved første kontakt ga jeg informasjon og avtalte tidspunkt og sted for intervju.

Rekruttering av informanter til intervju har vært en tidskrevende prosess. Av etiske hensyn ble det brukt flere ledd for å komme i kontakt med informantene (NESH pkt.12 og pkt.19 2011: 16,20). Barnevernet er en hektisk tjeneste med mye tidspress. Etter flere runder med utsendelse av brev og påminnelser, kom jeg i kontakt med fem ungdommer (Vedlegg 3). Hensynet til informantene ble ivaretatt og var viktigere enn tidsbruken. Det er viktig å være klar over at det tar tid å forberede et intervjuprosjekt (Dalen 2010).

Del 2 - Gjennomføring av datainnsamling

3.4 Gjennomføring av ungdomshøring

Hvordan må voksne være for at ungdommer skal få den hjelpen de ønsker i overgangen til voksenlivet? Dette var tema for ungdomshøringen som ble avholdt desember 2013 ved Bodø videregående skole. To skoleklasser fra første studieår helsefag deltok. Jeg ønsket å avholde en ungdomshøring for å snakke om temaet sammen med ulike ungdommer, fra ulike bakgrunn, i en felles gruppe. Resultatet fra høringen kunne vært annerledes om jeg hadde snakket med ungdommer fra ulike studieretninger og studieforløp. Høringen ble avholdt i et samarbeid med `Ungdom i svevet`.

I forkant sendte jeg en forespørsel om å få gjennomføre høringen til Bodø videregående skole på e-post. Slik beskrevet i Rekruttering av informanter til intervju, benyttet jeg meg her også av kontaktperson i eget nettverk (Hammersley og Atkinson 1996). Jeg sendte et informasjonsskriv til ungdommene, samtidig som jeg avtalte tid og sted med kontaktpersonen.

Klassene ble delt inn i grupper og fikk utdelt plakater med hver sine farger. Gruppene lånte kamera og fikk tilgang på datamaskiner. Jeg hadde med tusjer, lim og andre hjelpemidler for å lage plakater. Jeg åpnet høringen med å ønske velkommen og ga informasjon om gruppearbeidet. Temaet ble presentert og ungdommene fikk utdelt kort fra `Ungdom i svevet` som viser sitater fra ungdom til voksne (se kortet i kapittel 4). Kortet ble brukt som inspirasjon til plakaten. Ungdommene jobbet med temaet i grupper. Jeg gikk rundt i gruppene for å lytte og bidra til spørsmål. Gruppearbeidet gjennom tolkning av kort fra `Ungdom i svevet` og egne plakater ble presentert i plenum. Jeg valgte å omdefinere problemstilling til eget tema for høringen. Dette for å unngå at problemstillingen skulle styre høringen. Jeg var også opptatt av å benytte et språk som ungdommen lett kunne forstå og reflektere rundt. I likhet med intervjuene ønsket jeg å gi rom til de temaene som de unge synes var viktige, da det kan gi tilgang på verdifull informasjon.

Jeg opplevde under høringen at jeg ble usikker i plenum. Jeg hadde i forkant forberedt meg godt på det praktiske arbeidet. Jeg hadde forberedt meg lite på egen rolle, hvordan jeg skulle stille spørsmål, veilede og lignende. Jeg hadde ikke sett for meg ulike retninger som høringen kunne ta. Jeg tror det kan begrunnes med at jeg er trygg i å snakke med ungdom, og er vant med å håndtere ulike situasjoner med ungdom.

Jeg tenkte at god praktisk planlegging i forkant var det viktigste. Det å snakke med en skoleklasse var annerledes enn det å snakke med ungdom i små grupper. Jeg ser i ettertid at jeg kunne stilt flere åpne spørsmål og stått bedre i stillhet til ungdommene selv kom med flere

betraktninger. Dette er metoder jeg er vant til å jobbe med, men som jeg ikke behersket like godt i denne sammenhengen. Jeg vil ved en senere anledning forberede meg bedre på håndtering av møte med ungdomsgruppen, i tillegg til praktisk gjennomføring. Likevel ble ungdomshøringen vellykket. Den ga fine refleksjoner fra ungdommer, og konkrete tilbakemeldinger fra ungdom til voksne. Ungdomshøring er en god måte å få tilgang på kunnskap fra ungdom til voksne.

Det finnes lite litteratur på gjennomføring av ungdomshøringer. Ungdomshøring er en ny metode og benyttes for å nå ungdommenes refleksjoner rundt det som angår dem selv. Forskningsgruppen `Ungdom i svevet` har benyttet lignende metode i prosjektets avslutningsfase i 2010. De arrangerte da en temakafe` hvor voksne og ungdom møttes for å diskutere et felles tema. Denne metoden ble benyttet i en arbeidsgruppe på fylkesnivå kalt `risikograppa`. Gruppen skulle foreslå hvordan en kunne få til et langsiktig samarbeid mellom sentrale aktører i Nordland, for å sikre tidlig intervensjon og hjelp til ungdom i risiko. Temakafeen var ment for å skape dialog og tilgang på viktig informasjon fra ungdom. Målet for ungdomshøringen var også å få tilgang på verdifull informasjon, men høring differensierer seg fra temakafeen gjennom at voksne hadde mindre plass i høringen. Tema kafeen skapte dialog mellom voksne og ungdom. Høringen ga informasjon fra ungdom til voksne. Dette er et skille, men hovedmålet og holdningene er felles gjennom at en fokuserer på at ungdom i grupper kan bidra til verdifull informasjon gjennom sine erfaringer til voksne (Follesø 2011).

3.5 Gjennomføring av intervju

Jeg gjennomførte intervjuene ut fra intervjuguiden slik beskrevet tidlig forrige avsett. Jeg opplevde progresjon i intervjusituasjonene. Jeg ble i prosessen mer trygg i intervjusituasjonen og klarte derfor bedre å benytte intervjuguiden. I forkant av intervjuene valgte jeg å gjennomføre et prøveintervju på et ungt familiemedlem. Dette var hensiktsmessig for å kvalitetssikre intervjuguiden og forberede seg til intervjusituasjonen. Intervjuene ble i praksis forskjellige både på tid og innhold. Jeg tilpasset tid og spørsmål ut fra hva som kom fram i intervjuet. Ungdommene var ulike i bruk av språk og de hadde ulike områder de engasjerte seg over. Samtidig hørte jeg mange likheter og lignende erfaringer.

Jeg opplevde at noen av ungdommene ble tryggere i løpet av intervjuet. Årsaken til dette kan være at ungdommene var usikre på hva hensikten med intervjuet var, og hva som skulle skje. Jeg opplevde at de ungdommene jeg hadde en relasjon til fra tidligere var tryggere. Dette var

en motvekt fra min tidligere forventning, om at ungdommene jeg hadde en relasjon til skulle oppleve utrygghet. Jeg ønsket et positivt fokus hvor vi fokuserte på løsninger og historier om hva som fungerer. Jeg måtte likevel i intervjuene skape rom for at ungdommene kunne uttrykke misnøye. Jeg opplevde at ungdommene engasjerte seg over at jeg skulle skrive en avhandling hvor jeg ville formidle ungdommens tanker og meninger om temaet. Flere gjentok: også må du få med at ...

Jeg opplevde at jeg fikk mye god informasjon gjennom intervjuene, og at strukturen fungerte. Jeg er tilfreds med at jeg valgte å bruke intervjuguiden som veiledning. Dette ga frihet og rom for god dialog. Jeg opplever at samtalen var avgjørende for at ungdommene ble trygge og fortalte om sine erfaringer. Jeg tok meg god tid i intervjuene og stoppet ikke ungdommens fortelling av hensyn til tid. Ungdommene fikk styre intervjuets tid. Jeg brukte åpne spørsmål rundt temaet for å hente samtalen inn om den gikk ut av sammenheng. Wideberg(2011) beskriver tid som en viktig praktisk faktor for utfallet av et kvalitativt intervju.

Jeg ba ungdommene om muntlig samtykke for intervjuene. Jeg vurderte det som mer hensiktsmessig for å kunne skape en trygg ramme på intervjuet. Under intervjuene brukte jeg ikke annen informasjon enn det ungdommene selv ga. Jeg innhentet ikke helseopplysninger eller andre opplysninger fra tredje person. Jeg vurderte derfor at muntlig samtykke ville være holdbart. Jeg opplevde også at møtet med ungdommene ble tryggere på bakgrunn av at det formelle ble dempet. Intervjuene hadde ikke annet mål enn ungdommens historier (NESH pkt. 9 2011:13).

Båndopptaker

Jeg valgte å ta opp intervjuene på en båndopptaker. Dette for at det skulle bli enklere å få oversikt over empirien i etterkant av intervjuene, gjennom transkribering. I starten av intervjuene gikk jeg gjennom praktisk informasjon, slik beskrevet i intervjuguiden. Her presenterte jeg bruk av båndopptaker og spurte om tillatelse for benyttelse. Jeg informerte ungdommene om hvorfor jeg ønsket å benytte det. Jeg presiserte at det var opp til ungdommen å bestemme om det var greit (NESH pkt.8 og 9 2011:13). Alle ungdommene samtykket til bruk av båndopptaker.

Jeg hadde i forkant forberedt meg på at ungdommene kunne svare nei og eventuelle negativ innvirkning en båndopptaker kunne ha, gjennom å skape utrygghet. Jeg informerte om at opptakene ville bli slettet etter at det var blitt skrevet over på data. Jeg informerte i tillegg om

taushetsplikt, anonymisering av empiri og at jeg ville slette informasjonen når det var skrevet inn i avhandlingen (NESH pkt.14 og 16 2011:19). Alle ungdommene godkjente og jeg opplevde ikke at noen av ungdommene ble berørt av bruken av båndopptaker.

Fordelen var at jeg ikke måtte bruke tid på å notere under intervjuet. Uten båndopptaker kunne jeg gått glipp av viktige opplysninger. Om jeg hadde brukt tid på å notere hadde jeg ikke følt meg like fri i samtalen til å kunne bevege meg i intervjuguiden. Det kunne gitt ett annet resultat på mengde og type empiri. Tid på å notere kunne gitt samtalen unaturlig preg gjennom at jeg ikke hadde kunnet fokusere på ungdommen gjennom blick. Bruk av båndopptaker krevde tid til transkribering og var for meg starten på analysen. Jeg startet da en prosess hvor jeg begynte å tenke på intervjuene og ulike teorier, utenom den tiden jeg hadde satt av til masterarbeid. Jeg begynte å se sammenhenger og nye vinklinger som jeg ikke så på samme måte i selve intervjuene. Transkriberingen ga mulighet til å kunne bruke dirkede sitater fra ungdommene med nøyaktige beskrivelser.

Sted for intervjuene

Wideberg(2011) beskriver at sted er en viktig praktisk faktor for et godt intervju. I brevet til ungdommene og under avtale på telefon valgte jeg å presisere at ungdommene kunne velge sted for intervjuene. Jeg opplyste om at det måtte være på et sted vi kunne sitte uforstyrret. Dette var et bevisst valg for å unngå at ungdommene måtte komme til mitt kontor ved barnevernet for intervjuene. Jeg var usikker på om intervju ved eget kontor kunne påvirke intervjusituasjonen negativt gjennom usikkerhet i henhold til rolle, tidligere minner og hendelser i lokalene (NESH pkt.19 2011:20). Det viste seg at ungdommene var mindre opptatt av dette. Alle ungdommene begrunnet valg av sted for intervju av logistikkmessige forhold som busstider og skolevei. To av ungdommene ønsket kontoret på barnevernet som lokale, og tre av ungdommene ønsket at jeg skulle komme hjem til dem. Jeg foreslo bruk av andre kontorlokaler noe ungdommene aviste. Jeg valgte å hente og kjøre de ungdommene som ønsket å være på kontoret, slik at de ikke skulle ha utgifter og unødig tidsbruk.

Jeg ser i ettertid at jeg var noe fordomsfull angående kontorlokalene i barnevernet sin påvirkning for utrygghet. Ungdommene har fått mye hjelp og støtte i disse lokalene, noe som kan være med på å trygge situasjonen mer enn ett ukjent lokale.

Del 3 – Behandling av data

3.6 Undersøkelsens ståsted og tilnærming

Aadland(2007) viser til at teori er en forenkling av virkeligheten og hevder at det vil aldri finnes en ren praksis, eller ren teori. Teori og praksis er avhengig av hverandre, og oppstår på grunn av hverandre (Levin 2008). Om en tolker teori som en forenklet forståelse av virkeligheten kan teori ses på som det mest praktiske som finnes (Aadland 2007). Aadland (2007) deler god teori inn i et sett på fire kriterier. Det første er korrespondansekriteriet, den beskriver hverdag og valg på en måte som svarer til våre erfaringer. Det andre er kohrenskriteriet, det krever at teorien stemmer overens med andre tilgjengelige teorier. Det tredje er nyttekriteriet, det skal gi avklaring på hvordan teorien kan benyttes. Det fjerde kriteriet er verdikriteriet, den viser til at teorien må bygge på våre forestillinger om rett og galt. Jeg har i analysen tatt hensyn til disse fire kriteriene. Jeg har fortolket en del av praksis, opp mot teori. Jeg vil i analysen vise hvordan tolkningen kan benyttes videre i praksis, og jeg har tatt hensyn til sosialt arbeids verdigrunnlag.

Aadland(2007) viser til at vitenskapsteoretisk ståsted handler om de valgene en tar når en ønsker å finne ut av noe. Vitenskapsteorien drøfter hva som er gyldige veier til sannhet om ulike fenomener og ulike fremgangsmåter velges ut fra ulike ståsted. Mitt ståsted er preget av min forforståelse fra erfaring i forkant av intervjuene. Under intervjuene starter en fortolkning ut fra ungdommenes fortellinger. Videre fortolker jeg data under transkriberingen av materialet. Under analysen ser jeg det samme på nye måter. Samspillet mellom forforståelse og nye forståelser kan forstås i lys av en hermeneutisk forståelse. Johannesen med flere (2010) beskriver hermeneutikken gjennom den `hermeneutiske sirkel` som referer til fortolkningsprosesser. Det vises til en veksling mellom del og helhet som påvirker hverandre. Nye fortolkninger begrunnes av tidligere fortolkninger og utgjør en helhet. Fra dette ser en at det i hermeneutisk tilnærming ikke eksisterer en objektiv fortolkning. Fortolkningen skaper en dypere forståelse av innhold i empiri (Aadland 2007).

Forskerens holdninger og erfaringer preger fortolkningen av data (Wideberg 2011). Som forsker må jeg være bevisst egen forforståelse og dens påvirkning Å undersøke sosiale fenomener og den andres verden er gjentakene i hermeneutikken (Blaikie 2010).

3.7 Fra empiri til analyse

Dalen(2010) beskriver at etter innhenting av empiri begynner organisering og bearbeiding av den innsamlende informasjonen. Når jeg skulle analysere empirien måtte jeg ta stilling til hvordan jeg ønsket å gå frem. Det krevde bevissthet i forhold til valg av metode, da det kan være avgjørende i utfallet av fortolkningen. Analysen ble en prosess som startet under transkribering av data. Gjennom transkriberingen får en bli kjent med empirien og en får kvalitetssikret at teksten blir riktig (Kvale 2002). Jeg noterte praktiske opplysninger om alder, bosted og lignende under intervjuene for å kunne se det i sammenheng med de unges beskrivelser. Jeg noterte også nonverbal adferd dersom noe skilte seg ut. For eksempel ble en av ungdommene tydelig berørt gjennom ansent kroppspråk, samtidig som hun formidlet en del av sin fortelling. I etterkant kunne jeg kvalitetssikre sitatet og sammenhengen jeg tolket det i, med de nonverbale notatene. Det nonverbale kan være tungtveiende i måten vi tolker det verbale på (Dalen 2010).

”... at en kan føle et slags slektskap med forskere som skrev ned dype tanker til sent på natt. Å sukket da han la fra seg arbeidet: Dette er det bare gud og jeg som forstår. Dagen etter sukket han enda tyngre, da han leste gårsdagens produkt.: Nå er det nok bare gud igjen! (Lauvås og Handal 2000:15) Wideberg (2011) beskriver viktigheten av å notere ned tanker underveis, da forskningen er prosess. Jeg skrev ned refleksjoner underveis i arbeidet undersøkelsen. Dette ga meg et analysearbeid som ble preget av prosess over tid. Likevel kan jeg gjenkjenne meg i sitatet fra Lauvås og Handal (2000) sitert over. I forskerrollen gikk jeg inn i dype fortolkninger som noen ganger var utfordrende å forklare både til meg selv og andre. Det var derfor viktig å skille ut det som var forståelig, gjennom å notere underveis.

I forskning tar en ut temaer som er relevante for problemstillingen. Disse temaene er bearbeidet i intervjuguiden. Videre storer en koding og kategorisering av data ut fra de samme temaene (Dalen 2010). Gjennom transkriberingen av data startet sortering av empiri i kategorier, ut fra hva som ble vektlagt av ungdommene. ”Forskeren må systematisk gjennomgå dataene for å sette merkelapp på hva det egentlig handler om” (Dalen 2010:69). Jeg valgte å dele empirien inn i seks kategorier. Første kategori omhandler ungdommenes forventninger til seg selv gjennom mål og drømmer. Andre kategori er ungdommenes opplevelse av voksnes forventninger. Jeg ønsket å ser etter en sammenheng mellom

ungdommenes forventninger til seg selv, og opplevelse av forventninger fra voksne. De to første kategoriene er lik de første kategoriene i intervjuguiden. I intervjuguiden hadde jeg et tema omhandlet hva som er støtte i overgangen til voksenlivet. Betydningen av mestringsopplevelser og egen bolig var gjentakende tema som de unge vektla. Tredje kategori omhandler derfor betydningen av mestring, og fjerde kategori omhandler boligens betydning. Ungdommene formidlet råd til voksne under intervjuet, samtidig som det etterspørres fra intervjuguiden. Femte kategori er derfor tips og råd til voksne fra ungdom. Denne kategorien har jeg i analysen valgt å beholde uten videre fortolkning. Den har derfor fått plass i avslutningen av analyse kapittelet. Siste kategori er tolkninger av kortet fra `Ungdom i svevet`. Kortet ble tolket av ungdommene i intervjuene i likhet med ungdomshøringen. Jeg valgte å sortere empirien etter farge, dette kan anses som en form for koding. Jeg ga de ulike kategoriene ulike farger og knyttet det til sitater og deler av data. Dette var for meg en ryddig og kreativ form for sortering av empiri. Jeg gjorde det samme med datamaterialet fra ungdomshøringen. Forskjellen var at kategoriene ikke var grunnlag fra intervjuguiden, men av stikkord som kom fram i høringen. Jeg har valgt å skrive om sitatene fra ungdommen fra dialekt til bokmål. Jeg vil beholde ungdommenes egne uttrykk, og har ikke fjernet banning eller andre uttrykk. Dette for å beholde ungdommenes egne beskrivelser i størst mulig grad, selv om det gir et muntlig preg.

Dalen(2010) beskriver at en fra organisering går inn i en fortolkningsprosess. Jeg bestemte meg for at jeg ikke ønsket å skille empiri og analyse, da jeg ønsket å drøfte funn og teori underveis i avhandlingen. Dette for å få frem helheten i analysearbeidet, og for å unngå gjentakelser av empiri. Det å blande empiri og analyse kan gi en bedre prosess for gode analytiske funn. Ulempen er at det kan oppleves som rotete og uoversiktlig. For å danne oversikt valgte jeg å dele de ulike kategoriene inn i `hva ser jeg?`, som er fremstilling av data og `hva sier det meg?`, som er fortolkningen. Dette utgjør som helhet analysen.”Kvalitative data taler ikke for seg selv. De må fortolkes.” (Johannesen med flere 2010;163.) Jeg valgte å tolke de kvalitative dataene etter presentasjon av hver kategori. Det handler om å få tak i det egentlige budskapet og hva informantene virkelig gir uttrykk for (Dalen 2010:66)

I tolkningen bruker jeg en bro som metafor på ungdommens overgang til voksenlivet. Dalen (2010) hevder at metaforer er godt egnet til å fange dybden i kvalitative materialer.

Jeg velger å ikke vise til antall informanter, for eksempel: fire av fem mente at.. Det vurderes til at materialet er for lite til å benytte tall. Antall informanter gjør at jeg ikke kan generalisere.

Selv om de unges situasjoner er ulike vil jeg beskrive lignende erfaringer som ble vektlagt, og vise til om noe skiller seg ut.

3.8 Etikk

I hele undersøkelsen har etiske hensyn og overveielser vært viktige. Det har vært viktig å ta hensyn til at informantene ikke bare er den viktigste kilden til data, men også mennesker. Johannessen med flere(2010) beskriver at etiske problemstillinger oppstår når forskning direkte berører andre mennesker. Særlig i forbindelse med innsamling av data. Både ved datainnsamling gjennom høring og intervju har hensynet til ungdommen vært viktig. Det var viktig at informantene skulle få en god opplevelse av høringen og særlig intervjusituasjonen. Det er meldeplikt for undersøkelser som omhandler personvernopplysningsloven (NESH pkt.10 2011:14). Undersøkelsen er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Jeg har i undersøkelsen lagt vekt på forskningsetiske retningslinjer utformet av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap, juss og humaniora (NESH 2011). Jeg vil vise til noen eksempler:

Forskningsetiske retningslinjer punkt 14 Krav om konfidensialitet viser at forskeren har særlig ansvar for å anonymisere forskningsmaterialet (NESH 2011:18). Jeg velger i undersøkelsen å ikke dele ungdommenes bakgrunnsopplysninger. Dalen(2010) beskriver viktigheten av praktiske opplysninger for fortolkning av helhet sammen med det verbale. Dette ble i undersøkelsen et forskningsetisk dilemma hvor hensyn til konfidensialitet er vektlagt. Jeg har valgt å ikke markere kjønn, alder og praktiske opplysninger i analysen, av hensyn til ungdommene. Ulempen er forskeren kan styre analysen i større grad, da opplysningene tas ut av opprinnelig sammenheng. Jeg har vært dette bevisst for å styrke oppgavens troverdighet. I deler av analysen viser jeg til sitater fra samme person og informerer om tiltaksform for eksempel `DUE`. Det er benyttet i de tilfelle jeg har vurdert det som forsvarlig og nødvendig for helheten.

Jeg var opptatt av at etiske hensyn ved rekruttering av informanter gjennom informasjon og at informantene måtte gi muntlig samtykke for deltakelse (NESH pkt.8 og 9 2011:13). Jeg var også opptatt av å ivareta informantenes privatliv. I tre av intervjuene var jeg i informantenes hjem. I tillegg var alle informantene intervjuet på bakgrunn av egen livsfase og ikke arbeidsmessige forhold.

Jeg var innenfor privatlivets sfære hvor det var viktig å vise respekt, ydmykhet og sikre anonymitet(NESH pkt.13 2011:17). Jeg har vektlagt hvordan jeg rekrutterte, informerte og

behandlet informantene og empirien. Det viktigste hensynet har vært til ungdommene. I forkant av intervjuene vurderte jeg hensyn til at ungdommene var i en sårbar livssituasjon. Det var viktig å avklare at informasjon fra intervjuene ikke ville kunne gå ut over de tiltak ungdommene mottar fra barnevernet. Jeg opplevde ungdommene som ressurspersoner, som ønsket å dele sine erfaringer. Min oppgave ble å fokusere på benyttelse av disse opplysningene og unngå utnyttelse. Jeg ønsket å bevare ungdommenes fortellinger i fortolkningsprosessen. Det har vært viktig å gjengi ungdommenes erfaringer i størst mulig grad, og bevare den meningen jeg oppfattet fra de unge (NESH pkt.12 og 22 2011:16). Flere av de etiske overveielser som er vektlagt er beskrevet tidligere i kapittelet, og viser at etiske overveielser er tatt i hele prosessen. Wideberg(2011) viser til at forskning er en rød tråd av etiske overveielser.

3.9 Validitet og reliabilitet

En kan beskrive validiteten som gyldigheten av data, og reliabiliteten som påliteligheten av data. Jeg vil betegne validitet og reliabilitet som undersøkelsens troverdighet (Johannesen med flere 2010). Jeg har i undersøkelsen vært opptatt av hvordan jeg har fremskaffet empiri, hvordan jeg tolker og fremlegger det. På bakgrunn av et hermeneutisk ståsted kan en si at analyse skapes av forskerens fortolkninger. Hvor representativ den er i forhold til virkeligheten vil variere. Dalen(2010) beskriver at forhold for validitet må ligge til grunn i hele undersøkelsen og viser til særskilte faktorer. Jeg vil kort drøfte disse faktorene i henhold til min undersøkelse.

Forskerrollen: Jeg har tidligere vært inne på at mitt forhold til tema krever et kritisk blikk i henhold til forskerrollen. Gjennom å ha jobbet med målgruppen og utvikling av `Avdeling bo og nærmiljøtiltak` har jeg gjort meg tanker om hva som er støttende for gruppen. Dette vil prege avhandlingen gjennom min forforståelse og engasjement. Ulempen er at datamaterialet ikke etterprøves av andre med et mer objektivt blikk.

Forskningsopplegget, datamaterialet og tolkning: Ved å benytte båndopptaker har jeg lagt til rette for at korrekte gjengivelser av data skal komme fram i undersøkelsen. I undersøkelsen utgjør mine egne ord og tolkninger en stor del av materialet.

Det er derfor viktig at tolkningene kan understøttes av empiri og teori. I tolkingen har jeg sett på indre sammenhenger i temaet (Blaikie 2010). Dalen(2010) sier at tolkingen må gå ut

over forskerens erfaringer og vise til en større helhetsforståelse. Dette har jeg etterstrebet i analysen. Jeg har forsøkt å oppnå teoretisk validitet gjennom å redegjøre for de tolkningene jeg gjør og de sammenhengene jeg ser.

Om samfunnsvitenskapelig forskning skal være valid må leseren kunne se prosessen som forskeren har vært i (Dalen 2010). Wideberg(2011) viser til at den kvalitative forskeren skal være saklig og pålitelig, selv om en operer ved mindre utvalg og større subjektivitet enn kvantitativ forskning. Den kvalitative forskeren kan vise dette gjennom å diskutere sine valg og fortolkninger fortløpende i prosessen. Drøfting av valg underveis med veileder og kollegaer har gjort meg mer bevisst i hensyn til påvirkning og fortolkning (Wideberg 2011). Bevissthet og redegjørelse av prosessen har til hensikt å styrke avhandlingens troverdighet.

Jeg valgte å innlede dette kapittelet med refleksjonsnotat som viste til egen læring av prosessen. Gjennom metodedelen viser jeg at forskeren må se seg selv i et kritisk blikk for å unngå fallgruver. Kvalitativ forskning gir en lov til å bruke seg selv. Det er det som gjør forskningen spennende. Jeg fikk lære noe nytt både om meg selv og andre.

«Hva kjennetegner støttende forventninger fra voksne til ungdom på vei i en selvstendig tilværelse?»

Kapittel 4. Analyse

4.1 Innledning

Jeg har brukt to ulike metoder for innhenting av empiri, ungdomshøring og intervju. I analysen vil jeg starte med funn fra ungdomshøringen. De generelle meningene fra ungdomshøringen vil støttes av utsagn fra intervjuene. Med begrepet `generelle` mener jeg en felles mening fra ungdomsgruppen i høringen. Ungdomshøringen gir et godt og viktig bakteppe for å diskutere problemstillingen, mens intervjuene går mer inn i de spesielle erfaringene hos ungdom i kontakt med barnevernet. Intervjuene vil utgjøre største del av analysen. Kapittelet vil fokusere på å formidle ungdommenes historier. Likheter og ulikheter mellom det generelle og spesielle vil komme frem. I analysen sees historiene i lys av teori, og drøftingen viser hvordan voksne kan møte ungdommer gjennom å være mer bevisst kraften av sine forventninger.

Jeg har delt presentasjonen fra intervjuene i ulike kategorier for å belyse sentrale tema. Analysen vil også følge denne inndelingen, men tema vil være noe tettere koblet for å få frem sammenhenger.

Del 1. Det generelle – Forventninger til de voksne

Hvordan må voksne være for at ungdommer skal få den hjelpen de ønsker i overgangen til voksenlivet? Dette var tema for ungdomshøringen som ble holdt sammen med 27 elever fra to klasser i videregående skole. Her ble overgangen til voksenlivet drøftet som et generelt ungdomstema. Jeg vil først vise hva som kom fram i høringen gjennom å presentere en av plakatene som ble laget, fulgt opp av stikkord som kom frem gjennom presentasjonene i plenum. Jeg kjenner ikke til elevenes bakgrunn og velger derfor å forstå dette som generell ungdomserfaring. Flere av temaene kom senere opp i intervju med de andre unge, supplert av mer personlige og spesielle erfaringer.

Ungdom i svevet har laget et kort som forteller hva ungdommer sier til voksne. Kortet ble brukt som innledning av høringen. Ungdommene benyttet kortet som inspirasjon til plakatene for å formidle egne meninger om overgangen til voksenlivet.

Ungdomsfasen er overgangen til voksenlivet. Denne livsfasen er i følge Frønes(2007) preget av det å søke mening i tilværelsen. Ungdomstiden er en fase hvor en prøver å finne seg selv, samtidig som en løsriver seg fra hjemmet. Hva som er gode møter fra voksne i denne fasen har ungdommene gitt verdifulle tilbakemeldinger på. Jeg velger å kalle dette for

Forventninger til de voksne.

4.2 Pass opp for haien, det er noe som ligger på lur

Den første gruppen forteller om en bro i overgangen til voksenlivet. De viser med bildet en ungdom som står på den ene siden av broen, og en voksen på den andre siden. De forteller om den støtten som kreves av voksne for at en trygt skal komme seg over broen. Den voksne må bry seg om hun som står på den andre siden, og hjelpe henne over. Ungdommene viser til en hai i bildet, og forteller at det ligger noe på lur. Storø(2012) viser til begrepet risiko som fare for marginalisering. Jeg vil i lys av dette si at haien er risikofaktoren i bildet.

Plakat fra ungdomshøringen

Stikkord fra de unge:

Vær flink til å:

- Veilede
- Lytte

Gi:

- Råd
- Støtte
- Tid

Vær:

- Fornuftig
- Fokusert
- Motiverende

Vi tenkte vi måtte lage ei bru for å komme over. Det som er rundt er det broen symboliserer. Viktig å godta valg og respektere. Viktig å ha grenser.. Tro på – og tro at det er mulig å gjøre noe med livet sitt. Personen på bildet sier hun har det bra, men hun har det ikke. For å finne ut hvordan hun egentlig har det må voksne fortsette å spørre. Pass på for haien! Det er noe som ligger på lur.

Ungdommene i høringen var særlig opptatte av voksnes rolle i overgangen, mindre av støtte til praktiske forhold. Ungdommene viste til støtte fra voksne, gjennom det å lytte, fokusere og motivere. Om en ser på Aagre(2006) sine beskrivelser av viktige ungdomsarenaer i de i unges liv er skole, hjem og fritid vektlagt. Helland og Øia(2006) støtter dette og beskriver det som de unges grunnpilarer. Ungdommene i høringen var ikke opptatt av ulike arenaene for støtte. Aagre(2006) vektlegger trygge arenaer for mestring. Trygge arenaer tolker jeg som områder hvor trygg voksenkontakt er tilgjengelig. På bakgrunn av tema i høringen kan en tenke seg at ungdommene fokuserte på voksenkontakten fremfor støtte til praktiske forhold. Arnetts(2006) viser at ungdomsfasen i dag er en lengre tidsfase enn tidligere. Frønes(2006) bekrefter dette og viser til en ung-voksen fase.

De viser til at ungdommer bruker lengre tid på å flytte hjemmefra og at selvutvikling og opplevelser står sterkt. Ungdommenes beskrivelser av støtte fra voksne må derfor ses i lys av en ny ungdomsfase.

Lytte, fokus og støtte var gjentakende ord i alle gruppens presentasjoner. Jeg vil videre vise ungdommenes beskrivelser av begrepene og hvordan vi kan forstå det.

4.3 Lytt!

De voksne må lytte til oss.

De unge i høringen var opptatt av at en som voksen må være flink til å lytte. En dialog krever at en lytter fra begge sider (Thrana 2008). Gruppene vektla at de ønsket å lytte til voksne, men at det bare var mulig om de opplevde å bli forstått. Den ene gruppen fortalte at det som ikke var forståelig med en gang måtte undersøkes gjennom spørsmål fra voksne. En kan se dette opp mot Hertz(2011) sine beskrivelser av at det som umiddelbart ikke er forståelig, krever en nysgjerrighet for å forstå. Ungdommens adferd og emosjoner må også lyttes til i likhet med språket. Ungdommene forteller at det å bli hørt, bidrar til gode råd og veiledning fra voksne. En av gruppene viste til at voksne må slutte å gi råd om de ikke har en forståelse av situasjonen. Ut fra dette ser jeg at mangel på oversikt over kontekst og individets egne opplevelser kan være med på å gi feilaktig råd og veiledning.

Ungdommene var opptatte av at det var viktig å ha noen å prate med. Thrana(2008) til samtaler med ungdommer i kontakt med barnevernet. Hun forteller at ungdommene beskrev at det å bli hørt handler om samtalen, der det å bli tatt på alvor er det viktigste. Høringen sammen med undersøkelse av Thrana(2008) viser at det å bli hørt er særlig viktig for unge i overgangsfaser. En kan ut fra dette si at det å bli hørt er en av de viktigste formene for støtte i overgangen.

Jeg har tidligere (kapittel 2) beskrevet viktigheten av et ungdomsperspektiv som grunnlag for ungdomsmedvirkning. Det at barns mening skal bli hørt er lovfestet gjennom barnevernloven og FN Barnekonvensjon. Jeg stiller i teorikapittelet spørsmål til om vi i praksis er like opptatt av ungdom sine rettigheter som barn sine rettigheter. Tolkning og utvikling av barns rettigheter må følge utviklingen av den nye ungdomsfasen på et overordnet nivå.

Levin(2006) forteller at hvordan en oppfatter andre er avgjørende for hvordan en handler. Hvordan rettighetene kommer til uttrykk for unge avhenger av voksnes tolkning. Røknes og Hanssen (2007) viser til at menneske må ses i helhet av den konteksten de lever i. Om en ser dette i lys av ungdommene i høringens fokus på lytting, kan en si at voksne må lytte for å forstå den unge, ut fra ungdomsmiljø og annen påvirkning. For å kunne forstå den unge ut fra denne helhetstanken kreves det at den voksne er nysgjerrig (Hertz 2011).

Lytt til valgene og ikke bli så sur for de valgene jeg gjør. Godta selv om du ikke er enig, men prøv å forstå. La ungdommene gjøre ting selv. En ser her at ungdommenes beskriver viktigheten av å bli lyttet til for å bli forstått og viktigheten av å selv få bestemme.

Ungdommenes beskrivelser av ønske om å bli lyttet til for å bli forstått, argumenterer for viktigheten av et ungdomsperspektiv. Jeg beskriver i teorikapittelet at en viktig dimensjon med ungdomsperspektiv er å sikre ungdomsmedvirkning. Ungdommene i undersøkelsen støtter denne teorien gjennom sine beskrivelser av viktigheten av å bli lyttet til for å selv kunne få bestemme. Dette kan ses i lys av Follesø(2004) sin doktor avhandling ”Bruker eller brukt?”. Hun viser til at det forventes at brukere av ulike systemer, både som individer og som grupper, bidrar med innspill, ideer og handling. Follesø (2004) hevder at handlingen må utøves overfor noen og at handlingen må inngå i en relasjon. Ut fra lovfestede rettigheter om at barnets mening skal bli hørt, har den voksne et ansvar for å lytte til den unges mening. Det at det å bli lyttet til er gjentakende i ungdommenes presentasjoner belyser at voksne kontinuerlig må utvikle sin forståelse av unge. Dette er ingen enkel oppgave, men krever bevisstgjøring på kraften av egen nysgjerrighet.

4.4 Vær fokusert

I presentasjonene viste ungdommene til viktigheten av fokuserte voksne, som lytter for å få en forståelse av hvem ungdommen er.

Vær fokusert og se hele bildet. Ha fokus på de rette tingene. Voksne kan lett henge seg opp i småting.

Ungdommene viste til at fokus fra voksne var med på å danne gode samtaler og tilgang på hva som er riktig for den enkelte.

De beskrev at fokus var med på å se den enkelte ungdommen og helheten rundt. Jeg velger å se dette opp mot Røkenes og Hanssen(2007) sine beskrivelser av at den andres opplevelser må forstås intersubjektivt og kontekstuell. I lys av dette og ungdommenes beskrivelser av lytting, ser en viktigheten av å ta seg tid til å se hele konteksten rundt den enkelte ungdom. Ungdommene vil da kunne oppleve å være i fokus som individ. Om du kjenner en ungdom betyr ikke det at du kjenner alle.

Mead(1934) har et sosiologisk perspektiv på utviklingen av menneske der samhandling står sentralt. Han viser til teorier som begrunner at mennesket speiler seg selv og utvikler sitt eget bilde gjennom samhandling med andre mennesker. I lys av dette perspektivet kan en si at den unge utvikler seg i samspill med andre mennesker. Hvordan voksne forstår den unge, vil komme fram i samhandling. Denne forståelsen vil den unge ta til seg i utviklingen av seg selv. Det å være fokusert slik ungdom beskriver det, vil være med på å danne en forståelse av ungdommen. Dette vil ut fra Mead(1934) sine teorier komme frem i samspillet og ha innvirkning i utviklingsprosessen. Dette sier meg at voksne må være beviste hvordan en påvirker unges bilde av seg selv gjennom samspillet.

4.5 Gi støtte

I ungdomshøringen snakket alle gruppene om støtte fra voksne og betydningen av det.

I høringen beskrev noen av de unge denne støtten som støtte fra hjemmet.

Vi trenger et hjem som er fylt av omsorg og kjærlighet. Hjemmet betyr masse. Hjemmet er viktig.

Hjemmet var den eneste arenaen for støtte som ble omtalt i høringen. Om en ser på Frønes (2007) sine beskrivelser av foreldre som oppvekstprosessens støtteapparat, sett i lys av ungdommenes beskrivelser, kan en beskrive hjemmet som den viktigste arenaen for støtte. Dette er en motsetning til Aagre(2006) som viser til skolen som første arena. Samtidig viser Aagre(2006) til hjemmets viktige påvirkning på hvordan unge håndterer skole og fritid. Hjemmet kan ut fra dette ses på som første arena og base for støtte til utvikling. Med støtte fra hjemmet kan en tenke seg at ungdommene tenker på støtte fra foreldrene. Dette er personer som ungdommene allerede har en relasjon til. Ut fra dette er det naturlig at høringen viser

erfaringer som bygger på en tilstedeværende relasjon mellom den unge og den voksne. Ungdommene i høringen viste gjennom sine plakater at voksne måtte stå ved siden av broen for å støtte ungdommene i hele overgangen til voksenlivet.

Både i høringen og i intervjuene var de opptatte av at støtten måtte være tilstede i både medgang og motgang. Støtte uansett hva vi gjør. Storø(2012) beskriver at den voksnes oppgave er å ”stå bi” i utviklingsprosessen. I høringen var ungdommene opptatte av at voksne måtte være tålmodige: Vær tålmodig. Ungdommer forandrer personligheten, og voksne må være tålmodig. Dette er en normal utvikling.

Det er nødvendig med støtte over tid gjennom utviklingsprosessen. Ungdommenes beskrivelser belyser Frønes(2007) og Storø(2012) sine beskrivelser av en ny ungdomsfase. Utviklingsfasen krever tid, noe som er en del av normal utvikling. Ungdommene forteller at voksne kan veilede, men at en ikke kan forvente at ungdommene vil gjøre som den voksne har anbefalt. Viktig å veilede og gi råd – men man trenger ikke bare hjelp av de voksne, man må også få til noe selv. De beskriver viktigheten av at den voksne støtter den unge i egne valg.

Som Aagre(2006) beskriver er identitetsutvikling særlig viktig i ungdomsfasen. Ut fra ungdommenes beskrivelser kan det å få mulighet til å prøve selv ses på som en viktig del av identitetsutviklingen. Storø(2012) beskriver at støtte fra voksne til unge er en type ”hands on/off” aktivitet. Dette sier meg at den voksen må finne en balanse på hvor mye en skal gripe inn. Ungdommene må få stå i egen utvikling, selv om den voksne er ansvarlig for å gripe inn ved kriser (Storø 2012). Jeg tolker ikke de unges beskrivelser om utprøving som en grenseløs utprøving, men utprøving innenfor `normale` rammer. Hva som er normale rammer kan variere for både den unge og den voksne. Grensene for når en må gripe inn kan derfor være utfordrene å forstå. Selv om en leter etter en balanse i hvor mye en skal bistå, må det ikke gå ut over støtten som gis. Jeg velger her å se på støtte og bistand som to ulike sider av hjelpebegrepet. En kan støtte den unge selv om en trekker tilbake noe av bistand for at den unge skal kunne klare seg selv. Alle mennesker er avhengig av støtte fra andre mennesker (Storø 2012). Storø(2012) beskriver at det er viktig å være tilstede, mens ungdommen får ta ansvar for arbeidet med å innta nye forståelser av seg selv. Jeg tolker ut fra dette at støtten er grunnlaget i relasjonen. Om støtten er tilstede vil den unge tåle at balansen mellom bistand og mindre bistand beveger seg. Relasjonen vil ut fra støtten som gis bli sterkere og den voksen vil kunne vurdere behovet for bistand bedre.

Del 2. Det spesielle – Ungdomserfaringer

Det ble gjennomført fem ungdomsintervju med ungdommer som er i ulik alder og i ulik fase i livet, men det som alle har til felles at de har mottatt bistand fra barneverntjenesten i Bodø kommune gjennom Avd. bo og nærmiljøtiltak. I hvert emne vil jeg presentere `hva ser jeg`, som er en presentasjon av empiri fra intervjuene og `hva sier det meg` som er tolkningen.

4.7 Forventninger til meg selv – Mål og drømmer

Hva ser jeg?

For å finne ut av ungdommenes egne forventninger til seg selv, startet jeg med å stille spørsmål om deres drømmer. Jeg hadde forberedt meg i intervjuguiden på å videre gå inn på mål og forventninger. Det viste seg her å være et mindre skille mellom drømmer og forventninger, enn jeg hadde forventet. Når jeg stilte spørsmål til ungdommenes drømmer, fortalte alle ungdommene om sine mål. En ungdom beskrev det slik: Målene og drømmene er det samme. Jeg må bare bestemme meg og ta de riktige valgene.

Forventningene ved det å flytte for seg selv varierer ut fra hvor ungdommene er i prosessen mot voksenlivet. En sier det slik: Først tenkte jeg mest endelig har jeg flyttet hjemmefra. Da var jeg 17 år. En annen ungdom sier dette: Det jeg tenkte på først var hybel og penger. Det også kunne jeg slippe maset til mamma. Det var samtidig greit å kunne ha noen gjennom DUE som kunne hjelpe deg med alt du ikke greide selv. Videre forteller han: Jeg hadde ingen forventninger om å bli rusfri da. Det var mer å få en plass å bo. Jeg tenkte ikke på skole eller jobb eller sånn der. Jeg begynte jo på skole. Etter en måned hadde jeg så mye fravær at det var ikke vits å fortsette. Jeg foretrakk heller å være hjemme og ruse meg.

Det var felles for ungdommene at forventningene om utdanning og jobb ikke var tilstede i starten av prosessen ved å flytte for seg selv. Ungdommenes forventninger og mål til seg selv er personlig og varierer hos ungdommene ut fra interesseområder.

En ungdom sier dette om sine mål: Jeg er jo veldig glad i å jobbe i kantine, drive med mat. Eller kanskje frisør... Litt variert, noe kreativt hvor det er noe å gjøre.

Kanskje jeg vil gå skole senere, men ikke akkurat nå, nå jobber jeg meg opp. En annen ungdom sier: Jeg jobber jo litt. Prøver å få meg en lærlingplass slik at jeg kan få fagbrev. Det er liksom det jeg mangler nå. En tredje ungdom beskriver drømmen sin slik: Hvis man kalle det for en drøm så er det å få en jobb slik at jeg kan klare meg og ikke havne på gata... En jobb slik at jeg får tjent meg penger og får meg et huslån. Om ikke hus så egen leilighet hvor jeg kan lage reglene mine selv.

Ungdommene forteller om egne forventninger om familie, å gifte seg, få barn og ha god helse: Jeg har hatt mål om at jeg skulle danne familie tidlig, siden jeg var 12 år liksom. Jeg ville være ung mor. En annen ungdom ønsker seg dette: Et eget hus, fin bil og reise til broren min i hjemlandet, eller å finne han og få han til Norge. Han bor i Iran... Jeg vil jobbe, våkne tidlig, få jobb, sjefen skal være fornøyd. Være hver dag tidlig på jobb og jobbe fra klokka da til da. Jeg vil trene, få muskler og være frisk. En tredje ungdom beskriver det slik: Det er vel det målet til alle er og livet skal bli til slutt. Hus, kone, barn og alt det der. Det er vel bare å bli ferdig med det.

Rutiner og stabilitet er gjentakende i ungdommenes mål for framtiden. Stabilitet gjennom nettverk og praktiske forhold som god økonomi, egen bolig og bil. Ungdommene forteller om mål om selvstendighet. Det fortelles om ønsker om å stå på egne ben uten hjelp fra offentlige instanser: Jeg vil komme meg ut av NAV. Jeg vil bevise for meg selv at jeg klarer det. Det står på meg. Jeg er 21 år, det er på tide å bli voksen. En annen ungdom forteller noe lignende: ”Jeg må greie å stå med egne bein. Ikke være avhengig av folkene rundt meg” Jeg spør videre om hun må greie seg selv for å nå disse målene. Hun svarer: Jeg trenger kanskje ikke det, men etter hvert må jeg jo det. Jeg blir jo kuttet ut av DUE snart og må da under NAV systemet. Og likevel så blir jo de og lei av meg en dag.

Hva sier det meg?

Stabilitet og selvstendighet

Jeg hadde en forventning om at ungdommene skulle fortelle om flere drømmer som for eksempel reiser og lignende ut fra teorier om ungdomsfasens fokus på opplevelser og selvutvikling (Frønes 2007). Stabilitet er fellesnevneren for hovedmålene ungdommene forteller om.

Dette kan gi grunn til å stille spørsmål ved om ungdommene i barneverntiltak får mulighet til å være i fasen som `ung-voksen`. De må raskere inn i voksenalderen og dens forventninger og forpliktelser. Dette former ungdommenes forventninger og bilde av seg selv.

Ungdommene har store mål og snakker om godt nettverk, familie og god helse. De beskriver også viktigheten av praktiske forhold som arbeid/skole, fritid, bil, økonomi og bolig. Dette er faktorer som en kjenner igjen i Aagre(2006) sine beskrivelser av viktige arenaer i de unges liv. Storø(2012) definerer de samme praktiske forholdene som viktige områder for støtte i overgangen til selvstendighet. Forventningene i veien dit oppleves som vanskeligere for ungdommene å definere og det er lite fokus på delmål. Ungdommene forteller om et ønske om selvstendighet og en utrygghet i veien dit. Det oppleves som ungdommene har forventninger om å leve et liv uavhengig av andre. Storø(2012) er opptatt av at det å leve selvstendig må skilles fra det å leve uavhengig. Å leve uavhengig av andre mennesker er en umulig oppgave. De fleste ungdommer vil kunne si at de ønsker å stå på egne bein. Dette er en normativ forventning fra samfunnet, for veien mot voksenlivet. Definisjon på `egne ben` for en ungdom fra en bakgrunn preget av stabilitet, og en ungdom med bakgrunn preget av det motsatte vil nok være ulik. En ungdom fra en stabil bakgrunn vil kunne stå på egne ben, men samtidig lene seg på en trygg base i bakgrunnen. Denne basen kan være familiehjemmet. Ungdom som har mottatt bistand fra barnevernet er fra ulike bakgrunner, fellesnevneren er at livene har vært preget av ustabilitet.

4.8 Forventninger fra voksne – Gode og dårlige forventninger

Hva ser jeg?

Ungdommene forteller om erfaringer fra ulike institusjoner og hjelpetiltak i barnevernet. Felles er at de har erfaring med å motta bistand fra mange ulike voksne utenfor familiehjemmet, altså offentlige voksne.

Jeg har vært i kontakt med Ungdomsinstitusjon, DUE, BUP, PPT, NAV og VOP i senere tid.

Jeg var opptatt av å få tak i ungdommenes opplevelser av forventninger fra de voksne. Dette for å se om forventningene fra voksne sto i samspill med forventningene ungdommene hadde til seg selv og på hvilken måte.

Forventningene utenfra varierte ut fra hvor ungdommen er i livet og hvor mye kaos som preger. En ungdom forteller det slik: Jeg tror egentlig ikke de først hadde noen forventninger rundt meg. De ga meg liksom opp. De ble liksom ikke sur etterhvert, om jeg gjorde noe galt. De ble vant til å hente meg på glattcella. De fleste ga bare opp og ikke kjempet for noe annet. Jeg tok jo til slutt tak i det selv.

Flere forteller om gode og dårlige forventninger og viser eksempler på dette. En ungdom forteller: Forventningene fra de voksne var ganske okei. Egentlig det samme som jeg forventet av meg selv. Men de var også litt høye, for jeg klarte jo ikke å gjennomføre de. Hun sier videre: Det beste er å ha litt lave forventninger, for da kan en få mer skryt.

En andre ungdom forteller: Når jeg bodde hjemme ble forventningene for store. Her i botiltak krever de ikke så mye, eller jeg krever det samme av meg selv. Jobbe, skole og sånne ting og det gjør jeg jo. De kommer noen ganger sjekker at jeg har det ryddig og at jeg spiser og sånn. Jeg bygger meg opp her.

En tredje ungdom forteller: Jeg tror forventningene man har til alle ungdommene er at de skal skjerpe seg, fullføre skole, få jobb, bolig og ikke drive med kriminalitet.” Jeg spurte: Hvordan kjenner du deg igjen i disse forventningene? Hun svarer: Ikke i det hele tatt. Nå ja, når jeg er voksen, men ikke når jeg var 16-17 år. Hun sier videre: Av og til blir ikke forventningene rett. En må tenke på at hver og en person trenger sin tid. Det er ikke alle som kommer seg rett inn å blir en del av systemet. Jeg slet. Så møtte jeg DUE-koordinatoren min. Han har hjulpet meg slik at jeg har kommet lengre med målene mine. Han har hatt tid til å hjelpe meg.— av og til maser han om at jeg må rydde osv. Da gjør jeg det og trenger det sikkert.

En ungdom som har bodd på flere institusjoner og mottatt bistand fra DUE forteller: På institusjonene var forventningene på to forskjellige måter. På den ene var fokuset på at lua skulle av og ikke snus inne osv. Som de spikka flis i hodet på deg. På den andre plassen var det fokus på mitt rusproblem, ikke om buksa hang litt nede eller sånn.

Der var det snille folk med humor. De var ikke så seriøs og sjef hele tida. De prøvde ikke å

leke mamma og pappa. Han forteller videre: Der fikk jeg en sånn kontakt, som jeg også har kontakt med i dag. Når jeg var utenbys gjennom idretten så kom han å så på. Det var bra. Planen var at jeg skulle begynne med den idretten etter jeg hadde vært på institusjonen. Vi hadde jo avtalt at han da skulle komme å se på. Det tok jo noen år, men vi fikk gjennomført det. Det var artig.”

Når jeg spør ungdommene om hva som hadde vært best forteller flere om tilpassede forventninger. En ungdom forteller: De kunne fulgt meg bedre opp i forhold til skole. Presset på litt. Jeg har jo bodd i ungdomshjem, og der klarte jeg skole og høye karakterer. Der fikk jeg oppfølging og måtte sitte en time om dagen med lekser. Jeg måtte gå på skolen om ikke ble det trekk i ukepenger. Jeg røyka jo tidligere så ukepengene var ganske nødvendige.” Jeg spurte: ” Snakker du nå om konsekvenser?” Hun svarte: ” Ja, De i DUE var ganske snille. De kunne kanskje trukket pengene om jeg ikke fulgte opp avtaler.”

En andre ungdom forteller: Det kunne kanskje vært litt mindre forventninger tidligere. Da hadde jeg kanskje vært i en ordentlig bedrift nå. Jeg kunne kanskje jobbet 3 dager i uken når jeg slet sånn heller. Men det var nei, jeg måtte jobbe 5 dager. Jeg kom bare 3 dager og da var jo målet mislykket.

En tredje ungdom forteller: At de kunne ventet tidligere, slik som i DUE. At de hadde ventet og funnet ut hva som hjalp meg. Isteden for å pushe meg slik at jeg var på vei ut av stupet. Over kanten..... I DUE så prøver de ikke å pushe deg til noe du ikke trives med. I begynnelsen for eksempel så startet vi noe også så vi at det ikke gikk så bra, da var det, ok vi finner andre løsninger. Viss vi ikke er enig så diskuterer vi det.”

En fjerde ungdom forteller: Vi hadde jo på en måte like forventninger for framtiden, men ikke nuet. Jeg brydde meg liksom ikke. Jeg ønsket å fortsette som før. Han sier videre: Forventninger er vanskelige. Men det er viktig å motivere og overbevise. Vis meg på en måte. Gjør noe som gjør at jeg får lyst til endring. Det er eneste måten.

Behov for stabilitet og trygghet er gjentakende i ungdommenes historier. En ungdom beskriver det slik: Jeg kutta ut BUP selv. Det ble så mye å skulle gå til psykolog å fortelle livshistorien sin på nytt og på nytt og på nytt. Så jeg kutta det ut. Så fikk jeg DUE i 1½ år. Det var liksom, jeg klarte meg for godt selv. Så det ble avsluttet.

Hun forteller videre: Jeg vet ikke selv om jeg ønsket at det skulle avsluttes. Men det var ferdig med en gang jeg ble 18 år å kunne få penger fra NAV. Jeg spurte: Hvordan hadde du ønsket at det skulle vært? Hun svarte: Gradvis avslutning... At man får tid til å stå på egne ben. Selv om jeg klarte meg godt så følte jeg meg jo ikke helt klar. Det er jo trygt å vite at det bare er noen der.

En andre ungdom forteller: Forventninger, ja jeg har jo vært i kontakt med mange folk som har forventninger om meg. Droppa ut av skolen i 8.klasse. Har vært i arbeidstiltak i 2 år nå. Jeg har egentlig ikke lov å være der mer for jeg skulle bare være der i 2 år å gå videre til en annen bedrift. Men det klarte jeg ikke. Så ble jeg henvist til et annet program. Nå har jeg under 1 år til.

En tredje ungdom sier: Jeg var jo flink til å bo for meg selv. Men jeg følte meg ikke klar for å stå helt alene..... Det var bra å vite at det var noen der hvis det skjedde noe. Det viktigste med DUE var tryggheten man fikk.

Hva sier det meg?

Forventning ut fra system eller individ?

Når jeg ser på ungdommenes fortellinger tenker jeg at de offentlige voksne noen ganger kommer i konflikt med å stille forventninger ut fra systemets verden, eller ut fra ungdommens verden. Ulike tiltak har vilkår og retningslinjer som ungdommene skal passe inn i. Dette preger forventningene og skaper en spenning mellom individ og system. Levin(2006) viser spenningsfeltet `individ og samfunn`. Ser en dette i lys av ungdommenes beskrivelser ser en at forventningene fra de voksne ofte er preget av samfunnets systemer og normative forventninger. Dette preger også ungdommens egne forventninger til seg selv. Ut fra ungdommenes beskrivelser tolker jeg at forventningene er gode når de er sett ut fra individets kontekst. Ut fra dette kan en argumentere for at en kan ikke se normative forventninger og individuelle forventninger uavhengig av hverandre. Forventningene må ses som en del av samfunnets forventninger, normative forventninger, men også spesielle forventninger som defineres ut fra den enkelte ungdommens liv.

Levin(2006) støtter dette gjennom å si at de ulike spenningsfeltene må ses sammen som en helhet og at de ulike sidene er avhengig av hverandre.

Tid er et gjentakende ord i ungdommenes fortellinger. Offentlige voksne og ungdommen synes å ha forskjellig forståelse av begrepet tid. Offentlige voksne har en bestemt tid for gjennomføring, hvor tiltak skal evalueres underveis. Barnevernet må hjemle tiltak i vedtak og evaluere virkningen underveis (Storø 2012). Det forventes at ungdommene skal dra nytte av tiltakene og bli selvstendige på et tidlig stadige i livet. Forventningene mellom selvstendighet og uavhengighet er også her framtreende (Storø 2012). Skal ungdommene leve et liv selvstendig hvor en lærer seg å benytte de ressursene en har rundt seg, eller skal ungdommen leve et liv uavhengig av andre. Ungdommene selv definerer ikke dette, men forteller om en utrygghet og redsel for å måtte stå alene. Tid skal gi grunnlaget for å skape en relasjon hvor en kan finne ut hva ungdom vil og mestrer. En skal ikke skynde seg på kort tid, men bruke tid på at ungdommen skal få individuelle forventninger til seg.

En kan se at ungdommenes mål for fremtiden og opplevelsen av forventninger fra de voksne samsvarer. Dette er store forventninger om praktiske forhold som bolig, jobb, skole og struktur. Som vist tidligere er dette praktiske forhold som både Storø(2012) og Aagre(2006) definerer som viktig. Storø(2012) definerer områdene som praktiske forhold som ungdommene trenger støtte på i utviklingsprosessen, mens ungdommene definerer det som konkrete områder som må på plass. En kan med det si at ungdommene viser til store krav til seg selv i en tidlig livsfase, men at de også sier noe om praktiske forhold som stiller krav til andre.

Ungdommene beskriver at målene for fremtiden var det samme som de voksne sine , men at målene til seg selv handlet om fremtiden og ikke nuet. Ut fra intervjuene opplever jeg at ungdommene overtar de voksnes forventning om å håndtere praktiske forhold tidlig og dermed noen ganger opplever å misslykkes. Dette kan være med på å hindre mestringsopplevelser. På en annen side kan en si at dette er forhold som en må få på plass for at ungdommene skal kunne utvikle seg. Kan ungdommene jobbe med utvikling uten praktiske forhold som et hjem i bunnen? Dette er forhold mellom system og individuell utvikling som vil stå i spenning, da ungdommen skal lære å stå på egne ben gjennom egen utvikling, samtidig som de mangler en viktig base i bunnen.

4.9 En må oppleve å få til noe, før en kan forvente – Trygghet og mestring

Hva ser jeg?

Det kom fram både i ungdomshøring og intervju at ungdommene var opptatte av å få skryt og anerkjennelse. I høringen ble skryt definert som en viktig del av det å støtte. Ungdommene i intervjuene fortalte om spesielle erfaringer rundt dette. Skryt ble definert som tilbakemeldinger fra voksne om at en er på riktig vei. Ungdommene forteller også om egne opplevelser.

Jeg hadde jo en sommerjobb som jeg fullførte. Det var veldig okei. Da mestret jeg noe. Jeg spurte: Hva gjorde at du fikk det til? Hun svarte: Assa jeg hadde ikke gidde å søkt noen sommerjobb om det ikke hadde vært noen i DUE som pusha meg i ryggen. Hun forteller videre: Jeg klare jo også det med å bo alene. Det var med på å pushe meg litt opp. Hun forteller her om en situasjon hun mestrer som var betydningsfull. En andre ungdom forteller også om en slik situasjon: DUE- koordinatoren min meldte meg på som frivillig på Parken festivalen. Jeg ville egentlig ikke, og på grunn av drikking dagene før. Jeg møtte jo begge dagene, men litt forsinket. Men likevel så møtte de meg sånn `God morgen, så fint at du kom`. Det gikk fint. Jeg har meldt meg på og skal jobbe der i år også.” Denne ungdommen forteller om et øyeblikk hvor hun ble presset til å gjennomføre noe hun egentlig ikke ønsket. Hun prøvde og ble møtt på en positiv måte. Dette skapte en mestringsopplevelse som har gjort at hun gjentar aktiviteten ut fra eget initiativ i år.

En tredje ungdom forteller om en mestringsopplevelse ut fra negativ adferd. Han forteller det slik: Når det gjaldt slåssingen. Det var liksom ti stykker som sa sånn `wow kult`. Også kanskje en person som turte å si at det ikke var kult. Å da tror man jo selv at det er kult. Før senere når folk faktisk begynte å fortelle litt mer. Jeg synes jo det var litt artig også. Jeg ble trigget av oppmerksomheten rundt det. Sånn etterpå. Folk drev å prata og sånn om det. Jeg følte at to hata deg og hundre digga deg. Men så var det egentlig omvendt. Det har jeg funnet ut senere. Jeg fikk ut adrenalin. Jeg fikk jo slåssinga til på en bra måte kjentes det som.

Å fokusere på det en gjør bra beskriver alle ungdommene som verdifullt. En ungdom beskriver det slik: På institusjon fikk man belønning ut fra hva som gikk bra. De små tingene.

Om jeg sa i fra at jeg var sint eller lei meg så sa de, så bra at du sier i fra på en ordentlig måte. Nå er du reflektert. Fikk masse skryt over det man fikk til. Hun forteller at hun husker de positive tilbakemeldingene i ettertid. Flere av ungdommene fortalte også at de i perioder har gruet seg til møter med voksne på grunn av at fokuset på det negative har vært for stort. Ungdommene forteller at det har påvirket synet på seg selv og gitt dårlige følelser i kroppen. Den ene ungdommen forteller det slik: Før når jeg var på møter fikk jeg bare negative tilbakemeldinger. Til slutt klarte jeg det ikke lengre. De satt der fire stykker som gjentok hva jeg mislyktes med. Nå går det bra. Jeg har fått masse skryt etter at jeg flyttet i botilbudet.

Flere av ungdommene forteller om lignende opplevelse av både dårlige og gode møter. En annen ungdom forteller: ”Før på møtene hadde jeg aldri mulighet til å si noe. De andre pratet i vei om hva jeg gjorde rett og hva jeg gjorde galt og bla. bla. Når jeg fikk DUE, tenkte jeg først at jeg ikke likte folk. Men han koordinatoren min han sa at vi ikke trengte å ha møte med en gang, men heller bli ordentlig kjent. Vi møttes på kafé og pratet sammen som normale folk. Han sa: Vi kan bli kjent, du kan bli trygg på meg. Så kan du åpne deg når du vil, å fortelle din historie og hva du trenger hjelp med. Det der sier jeg deg er rett person som kan jobbe med ungdom. Det er den riktige måten! Hun forteller videre: Det går jo å innkalle til møte bare for å finne ut av ting. I DUE har vi en protokoll ting, der vi går igjennom en gang i måneden hvilke mål jeg har nådd og hva jeg har igjen. Det vil jeg si er en fin måte å få hjelp på. Jeg spør: hvorfor? Hun svarer: Det gjør livet bedre. Oversikt over hvordan det var før og hva som er forandret.

Flere av ungdommene forteller om å vokse av mestrings. En ungdom forteller om hva det å få noe til gjør med veien videre: Jeg føler at når jeg klarer å ha det ryddig og sånn så blir jeg litt stolt. Jeg liker å rydde og slikt viss jeg ikke har noe å gjøre. Og å vaske. Det blir jo så fint etterpå. Jeg spør: Hva skjer når du kjenner at du får det til? Hun svarer: Da vet jeg at jeg også kan få det til når det kommer til jobb. Hun forteller videre: Skryt gjør veldig godt. Det betyr mye i hverdagen. Vertfall på jobb. Det tar meg videre.

En andre ungdom forteller: I starten i DUE så ville jeg egentlig ikke endre meg. Jeg fant ingen grunn til å gjøre det. Jeg hadde ingen forventninger. Det var ikke noe som gjorde at jeg hadde mer lyst til å endre meg, enn å holde på. Han forteller videre: Forventningene og mål kom når alt begynte å ordne seg og jeg begynte å leve som normalt.

Da begynte jeg å sette meg mål om å få det til. Jeg har jo klart alt nå, utenom lærlingeplassen, enda da. Da så jeg at det ikke var så vanskelig som jeg trodde. At jeg kan greie det.

Videre forteller en ungdom om kraften i motivasjon og at mestring skaper mer motivasjon: Motivasjon har gjort at jeg har fått det til. Uten motivasjon hadde jeg ikke greid det. Jeg er ikke en person som setter i gang selv. Så DUE hjalp meg til å prøve forskjellige ting. Man må jo få bli kjent med seg selv og folk rundt seg. Man må snakke og finne ut av ting en ikke har gjort før. Se hva en liker, hva en kan og hva en er god til. Det kan være mange ting en er god til som en ikke vet om.

Hva sier det meg?

Prosess

Dette sier meg at utvikling er en prosess som krever tid og stabilitet. Trygghet skaper en relasjon som gjør det mulig å vise ungdommene ulike muligheter. Ungdommene forteller om et behov for å få vist muligheter og at den voksne står trygg selv om en ikke skulle lykkes på første forsøk. Ungdommene forteller om et behov for møtepunkter hvor en fokuserer på det positive. De forteller om mestring gjennom målbar positiv fremgang. Mulighetene gir ungdommene en base, og et nettverk en opplever å lykkes i. Aagre(2006) og Helland og Øia(2006) viser til at mestring gjennom fritidsarenaer gir rom for utprøving og personlig utvikling innenfor trygge rammer. Storø(2012) viser til at ungdom som sliter med å forholde seg til strukturene i et skolesystem ofte kan finne større mestring i fritidsarenaer, hvor det er mindre rigiditet og større rom for utfoldelse. Ungdommene støtter dette med sine beskrivelser av det å lykkes med ulike områder, det kan være både fritid, jobb og bolig/boevner.

Ungdommene viser til at mestring på et av områdene gir tro på at en kan mestre på andre områder. De unges beskrivelser viser meg at voksne noen ganger definerer hva som er mål, og hva som gir rom for skryt gjennom ansvarsgrupper og tiltaksplaner. Det som ungdommene forteller som utviklende er skryt for det ungdommen selv opplever som suksesser, små eller store. Ungdommene viser til at `avdeling Bo og nærmiljøtiltak` er gode på å evaluere mål sammen med ungdommen. De viser til anerkjennelse for det en får til og nye muligheter når noe vanskelig.

Pushing

Flere av ungdommene definerer press som pushing. De forteller at de har behov for å bli litt presset, men at relasjonen må være stødig for at en skal tåle det. Like viktig er det at den voksne tåler det om ungdommen ikke lykkes, men at en går videre til nye muligheter og/eller prøver igjen. Under ungdomshøringen snakket ungdommene om en bro – i overgangen mot voksenlivet. Dette kan en også kjenne igjen i Storø(2004) sin masteravhandling med navnet ”Å gå over brennende broer”. Ungdommenes fortellinger om mestringsopplevelser gjør at jeg tenker at det er det som utgjør sikkerhetsnettet på broen. Når ungdommene opplever utfordring i veien over broen kan en risikere at ungdommen sitter igjen med følelsen av å være mislykket. For å unngå det kreves det trygghet, tid og nye muligheter slik at mestring kan finne sted. Det er utfordrende å finne en balanse mellom det å pushe for mye eller for lite. En kan sammenligne dette med Storø(2012) sine beskrivelser av ”handsoff/on” aktivitet. Dette er en del av spenningsfeltet som er beskrevet i kapittel 2. Teori. Punkt.2.6. Hvordan skal en finne en balanse på hvor mye en skal pushe i veien mot selvstendighet, samtidig som en skal gi støtte?

Arbeidsallianse

Ungdommene selv beskriver relasjonen som grunnlaget for at en skal tåle pushing. Det virker ikke som om ungdommene er redde for bli presset for hardt, eller at en ikke skal håndtere det så lenge relasjonen er sterk nok. Storø(2012) sier at relasjonen må brukes for å skape en god arbeidsallianse. `Avdeling Bo og nærmiljøtiltak` viser til konkret arbeid med arbeidsallianse, dette er beskrevet i kapittel 1. Ungdommenes beskrivelser viser at en trygg relasjon trenger tid, men vil tåle ubalanse i forventningene. Gjennom en god arbeidsallianse kan en stoppe opp og reflektere sammen om hva som gikk bra, og hva som gikk mindre bra. Ungdommen kan gjennom det bli bedre kjent med sine egne reaksjoner, og måter å håndtere omverden på. Storø(2012) forteller at relasjonen bør brukes til å stoppe opp underveis i prosessen, gjennom bruk av utviklingsdialoger hvor grunnleggende løsningsstrategier fra LØFT tas i bruk. Ungdommene viser til slike dialoger med sin koordinator. Ungdommen skal i dialogen bli hørt, få veiledning og anerkjennelse. Relasjonen skal benyttes for å velge retning hvor en fokuserer på prosessen. Gjennom en slik dialog kan ungdommen også utvikle egne metoder for å språksette egen verden.

Om en snakker om utvikling som går bra og dårlig, kan ungdommen utvikle egen forståelse og ferdigheter. Dette kan gi ungdommen grunnleggende ferdigheter til hvordan en skal håndtere nye utfordringer, også senere i livet. I likhet med Hertz(2011) kan en i utviklingdialogen undersøke den unges emosjoner og adferd. ”Hvordan forstår jeg meg selv ut fra denne erfaringen?”.² Ungdom kan mye om livet, men de må få hjelp gjennom dialog til å språksette det. Det som ofte mangler er det som ikke har blitt sortert i tankene. Støtte til språksetting skal ikke gjøres på bakgrunn av at den unge skal lære seg å bli forstått. Målet er at ungdommen gjennom språket skal identifisere egne signaler og følelser. Ungdommene viser i intervjuene at anerkjennelse på konkrete områder, bidrar i troen på seg selv på andre områder. For eksempel jenta som fortalte om at det å lykkes med boevner gjorde at hun tenkte hun kunne klare seg i jobb. Ungdommer i kontakt med barnevernet har ofte behov for en tykkere historie. De tenker ofte smått om seg selv, og har få erfaringer med å lykkes. Dette gir utslag i lite forventninger. Den voksne må ved fremsteg hos ungdommen generalisere dette sammen med den unge. Voksne må ta utgangspunkt i noe ungdommen kan og videre bygge på ressursene for å lykkes. Dette bekrefter også Storø(2012) gjennom sitt syn på at fokus på utfordringer må snus til fokus på ungdommenes ressurser gjennom LØFT- metodikk. Fokus på ressurser gir rom for mer anerkjennelse. Ved å fokusere på dette vil det skape en prosess med et fremtidsfokus preget av håp (Haaland 2007).

Bilde av seg selv

Jeg ser at mestringsopplevelsene er med på å danne det bildet ungdom har av seg selv. Positivt fokus gir en positiv selvfølelse og motsatt. Det er betydningsfullt når den voksne står trygg og viser nye muligheter når ting blir vanskelig for den unge. Ungdommene forteller at de opplever egen mestring gjennom tilbakemeldinger fra andre. Mestring gir ungdommen et bedre bilde av seg selv og videre grunnlag for forventning. Det er viktig at voksne legger til rette slik at unge får prøve ut ulike muligheter hvor de kan lykkes og få opplevelser av å kunne noe (Sommerschild med flere 2003). Utviklingsdialog med voksne vil være med på at ungdommen får et styrket selvbylde gjennom at en fokuser på det som har gått bra. Ungdommene i undersøkelsen understreker dette og trekker frem gode møter i `avdeling Bo og nærmiljøtiltak`.

1. Disse poengene har jeg blitt særlig oppmerksom på etter samtale med psykologspesialist Berit Sivertsen Sørvig.

Som Haaland (2007) viser er samtaler hvor en stiller detaljerte spørsmål om innsatsen for endring, med på å gi den enkelte oversikt og makt over utviklingsprosessen. ”The devil is in the detail, der ligger også gud.” er et ordtak en har hørt i ulike sammenhenger. Fokus på detaljene kan gi oversikt over både hvor utfordringene og ressursene ligger. Oversikt over detaljene kan gi ungdommen et tydeligere bilde av hva som skal til for å mestre, men også oversikt over nye mestringsområder. De ulike teoriene viser at mestring gir grunnlag for endring. Det kan stilles spørsmål ved bruken av begrepet endring i denne sammenhengen. Jeg tolker overgangen til voksenlivet som fase preget av endring, og sånn sett er endring et naturlig brukt begrep i denne sammenhengen. På den andre siden opplever jeg det som unaturlig, da ungdommene i seg selv ikke har gjort noe galt som krever en endring. Endring er et begrep som kan forstås gjennom noe endrer seg av ytre faktorer og på den andre siden endring grunnet egenvilje. Ungdommene er i endring gjennom en naturlig livsfase mot voksenlivet. Noen ungdommer er preget av uheldig adferd i denne fasen og kan da ha et ønske om endring. Med fokus fra LØFT vil det ikke være nødvendig å fokusere på denne adferden så lenge en fokuserer på oppbygging av positive ressurser. Om en ser på overgangen som grunnlag for endring er LØFT opptatt av at en fokuserer på løsningene og det en får til. I likhet med Mead(1934) beskriver LØFT gjennom nyere teori at vi skaper oss selv gjennom samhandling med andre. Det å fokusere på det positive og det en får til er derfor viktig i overgangen til voksenlivet. Voksne må møte ungdommen som et individ og ikke et produkt av et sosialt problem (Hutchinson og Oltedal 2006). Ungdommens ressurser tas i bruk slik at ungdommen blir aktør og ikke en brikke i eget liv (Skau 2007). Dette kan bidra med å styrke den unges selvbylde og bidra til medvirkning fra den unge. Den voksne må være seg selv bevisst for hvordan en ser og tolker ungdommer og den innvirkningen det har på den unge

4.10 Forventning om å klare meg selv - Bolig og overgang

Hva ser jeg?

I høringen var det lite fokus på praktiske forhold i overgangen til voksenlivet. Dette var mer fremtredende i ungdomsintervjuene. Boligen som grunnlaget i overgangen var gjentakende og betydningsfull i historiene. Flere av ungdommene beskrev at kontakten med nettverket og sine signifikante andre ble bedre og var en viktig del av det å flytte hjemmefra.

Dette viser også Thrana(2008) i sin undersøkelse. Hun viser til at flere hadde et hjem preget av høyt konfliktnivå. Ungdommene beskriver at konfliktnivået ble lavere da de flyttet for seg selv.

Jeg og mamma fungerte ikke sammen når vi bodde sammen. Det ble for mye. Nå har vi verdens beste vennskap. Jeg har egen nøkkel til henne til og med. Kontakten med Mamma er veldig viktig for meg.

En andre ungdom forteller: Det var bra å flytte fra mora mi. Vi kranglet mye. Etter jeg kom i bo-tiltak har jeg kommet meg på jobb hver dag. Utenom når jeg var syk, og det er gyldig. Så nå går det bare opp opp opp. Hun forteller videre: Før når det var slik hjemme, følte jeg meg veldig alene. Her har jeg fått leilighet og ting er på plass. Jeg er avhengig av en plass å bo for å kunne starte med å bygge meg opp. Boligen er plusset i boka. Hun forteller også om vanskelige familieforhold og beskriver boligen som en viktig start i veien til voksenlivet. En tredje ungdom legger også vekt på nettverk og bolig i sin historie: Jeg bodde på ungdomshjem også fikk jeg tilbud om å være med i DUE. Det første jeg tenkte på var hybel og penger. Så da sa jeg ja. Så møtte jeg DUE - koordinatoren min og vi ble kjent. Jeg var ganske på kjøret i begynnelsen, men det snudde. Nå har jeg levd i to år sånn helt vanlig eller hva jeg skal kalle det. Bor i leilighet med kjærringa og lever fint.” Han forteller videre om tiden før det gikk bra: Vi skulle finne hybel. Men det var en umulig oppgave. Så kastet mamma meg ut til slutt. Da ble jeg boende på hotell. Der ble jeg funnet i overdose. Etter det fant jeg ut at jeg ikke orket mer. At dette gikk ikke. Så begynte jeg etterhvert å henge med dem jeg var med før. De vanlige folkene. Alle fem ungdommene beskriver hendelser i forkant av utflytting som ustabil. Det varierer hos ungdommene hvor lenge denne ustabiliteten har preget tilværelsen etter at de flyttet i egen bolig.

Ungdommene beskriver det å lære å bo med hjelp fra trygge vokse som betydningsfullt. En ungdom som bor i bo-tiltak forteller: På bo-tiltaket er det mer frihet enn hjemme. Jeg kan ha besøk og gå på besøk. Har lært meg å vaske klær. Jeg har begynt å ha det ryddig. Også krangler jeg ikke med mora mi. Hun forteller videre: Vi fant dette, her får jeg hjelp til det jeg trenger med å komme meg opp og sånn på mårran. Det var når jeg flyttet for meg selv det gikk så bra. Det har jeg faktisk ligget å tenkt på. Jeg spør: Hvorfor gikk det bra da? Hun svarer: Jeg vil stå på egne ben å være selvstendig. Vi er jo på en måte på opplæring.

En andre ungdom forteller: ” Det var greit å ha DUE-koordinatoren min der. Det virket liksom som han aldri ga opp. Så han hjalp meg alltid om det var små eller store ting. Jeg brukte han ikke mye i starten, da ville jeg bare ha en plass å bo. Jeg fikk meg endelig kommunal bolig etterhvert. Først i et dårlig bomiljø, det takka jeg nei til. Nå har jeg fått bolig der det er mest familier. Det bor en på sia som er psykisk syk. Han dunker litt i veggene av og til, men ellers legger jeg ikke merke til han.” Han forteller at `DUE` fikk en større rolle når han ble kjent med koordinatoren. Han beskriver at det i starten var et praktisk fokus på bolig og økonomi. Etter hvert ble fokuset på veien for å håndtere bolig og økonomi. Da var det trygt å ha en støtteperson i koordinatoren som ikke ga opp, men prøvde igjen.

Ungdommen i bo-tiltak forteller også: ”Jeg har fått mye bedre hjelp etter jeg flyttet i Foyer også på jobb. Ny veileder på jobb som snakker med meg hver fredag og følger meg opp. Også spør jeg de her i bo-tiltaket om det er noe. Jeg spurte de en dag om de kunne vekke meg da jeg skulle tidligere opp, og var redd for å ikke klare det. Det gjorde de, og det gikk bra. Hun vektlegger hjelp til det hun selv ber om som betydningsfullt. Detaljer som hjelper mye i veien mot voksenlivet.

En av ungdommene er i dag uten oppfølging og har ikke mottatt støtte fra det offentlige på flere år. Hun forteller om sin overgang fra oppfølging: Jeg ble jo helt fri for oppfølging så jeg kunne jo gjøre hva jeg ville. Jeg havnet på ei fyllekule og drakk mye i den perioden. Startet på skole, gikk 3 dager, sluttet og om igjen. Så møtte jeg kjæresten min. Fikk jobb. Og nå har jeg stått i jobben helt til nå. Han ble min lykkepille. Jeg fikk det bedre i livet når jeg klarte å gå på jobb. Hun forteller at hun hadde ønsket at oppfølgingen hadde vart noe lengre. Hennes historie bærer preg om at overgangen fra ungdomshjem til egen bolig ble ivaretatt med støtte fra DUE, Hun forteller at overgangen etter DUE, var vanskeligere å håndtere. Hun var ikke da bare selvstendig, men måtte leve uavhengig av andre. En annen ungdom som er på slutten av sin tid i DUE forteller at hun er redd for denne overgangen: Månedene går fort til jeg må slutte i DUE. Jeg synes det er greit, men samtidig gruer jeg meg. Jeg har jo aldri betalt husleie og sånn selv. Jeg gruer meg til å være ferdig med planene og sånn i tilfelle jeg ikke greier meg. Redd for å må flytte hjem igjen. Men vi har søkt NAV om hjelp. Hun forteller at de jobber mot avslutning av DUE og at det fortsatt er ting som skal på plass. Hun forteller at hun ønsker å klare seg selv, men at hun trenger hjelp til det. For henne er overgangen fra DUE, en overgang der andre instanser skal støtte henne med videre oppfølging. Hun beskriver denne fasen mot selvstendighet som usikker.

En annen ungdom sier: ”På ungdomshjemmet laget vi en hel plan over hvordan jeg skulle flytte ut. En gradvis plan. Den var bra”. Ungdommene har brukt ulike eksempler hvor de har vektlagt individuelle planverk.

Hva sier det meg?

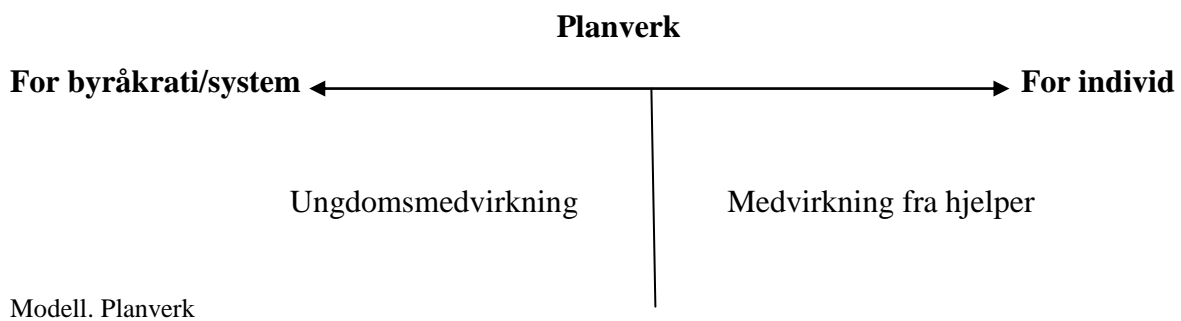
Boligen som grunnlag

Ungdommen beskriver boligen som grunnlaget for videre prosess mot voksenlivet. Boligen er starten på veien videre. Boligen gir muligheter for læring og mestring. Boligen gir også utfordring gjennom ulike fallgruver preget av detaljer som en må lære seg. Ungdommene beskriver at flere andre ytre faktorer ble bedre etter at en flyttet i egen bolig. Konflikt i nettverk ble dempet og det var lettere å komme i gang med daglig aktivitet. Dette gjelder ungdommene som har opplevd god oppfølging gjennom etterverntiltak. For ungdom uten ettervern kan en tenke seg at risikofaktorene blir større på grunn av manglende støtte. Støtten er med på å hindre at ungdom som har flyttet i egen bolig ikke mestrer det og i verste konsekvens blir bostedsløse. Støtte for og i egen bolig er forebyggende (Storø 2012).

Planverk

Vi har tidligere i kapittelet snakket om at det i overgangen til voksenlivet er mange praktiske faktorer de unge jobber med. Ungdommene forteller at egne nedskrevne og målbare planer gir oversikt og trygghet. Individuelt planverk er med på å ivareta utviklingsprosessen. Planene skaper orden og rom for utviklingsdialog. Planverket gir rom for omdreining og endring av egne planer. Ungdommene beskriver at planverket får frem detaljer om det som er utfordrende og det som går bra. Dette gir rom for mestring. Som Haaland(2007) beskriver kan det å utvikle egen endringsplan gi større mulighet for å lykkes. Jeg velger å bruke begrepet utviklingsplan. Fokus på prosessen for utvikling gjennom planverk gir ungdommene verktøy til hvordan en kan håndtere utfordringer i fremtiden. Risikoen er om planene blir brukt for å tilfredsstille et system grunnet byråkratisering. Om planverket er individuelt og styres av ungdommen selv vil ungdommen kunne få et bedre bilde av seg selv og hvorfor jeg handler som jeg gjør. I tillegg vil ungdommen kunne oppleve eierskap og motivasjon i prosessen.

Det kan være en spenning mellom planverk for byråkrati og individuelt planverk. Dette vil jeg beskrive som en nyere form for spenning mellom `individ og samfunn` (Levin 2006).

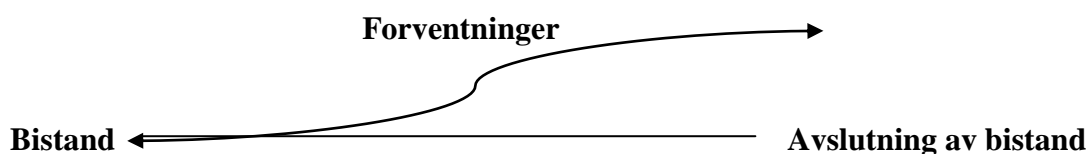
Jeg har dannet denne modellen for å synliggjøre spenningen som kan oppstå. På den ene siden i skalaen involveres ungdommen i eget planverk gjennom medvirkning. På den andre siden involveres hjelperen i planverket gjennom medvirkning. Ytterpunktene differensierer hvem som påvirker planverket. Byråkratisering av planverk gjøres for at en skal skape system, orden og sikre lik behandling av rettigheter. Dette er viktig, men for stort fokus på dette kan være ødeleggende for opplevelsen planverket gir til individet det gjelder. På den andre siden vektlegger en at individet selv styrer planverket og innholdet. Hjelperens rolle er da å støtte individet i sitt arbeid med planverket. Dette kan være tidkrevende, men er nødvendig for at ungdommen selv skal eie egen prosess mot voksenlivet. Dette er ingen enkel sak og utfordringen ligger på systemets rom for tid og behov for rammer. De ulike sidene av spenningen kan ikke ses uavhengig av hverandre (Levin 2006). Det er derfor viktig å finne en balanse. Om en ser spenningsfeltet i lys av ungdommenes beskrivelser kan en si at det viktigste er at ungdommene opplever å eie egen prosess for utvikling, gjennom eget planverk med støtte fra voksne.

Bistand i egen bolig

Ungdommene forteller om viktigheten av praktisk opplæring gjennom botrening. Når ungdommene flytter for seg selv, starter endringen med at de flytter ut av hjemmet eller institusjon. Tiden før flyttingen er ofte preget av kaos. Videre skal de lære å bo, klare seg selv, være i aktivitet, ivareta nettverk og lignede. Ungdommene forteller om læring av betydningsfulle detaljer som klesvask og vekking. Hjelp til detaljene gjør at ungdommene har opplevd mestring og fått til ting de tidligere trodde de ikke skulle klare.

Hjelp til viktige praktiske detaljer, støtter prosessen mot å stå på egne ben (Storø 2012). Hovedmålene til ungdommene og de voksne er store, delmålene er derfor viktig å få fram.. Delmålene er med på å sortere hvordan en skal nå målet og sikrer små skritt og detaljene i mestringsprosessen. `Avd. Bo og nærmiljø` viser til et arbeid med fokus på tre S`er: små, sikre, suksesser. Dette er gjenkjennelig i ungdommenes historier.

Ungdommene viser til at de er på opplæring og at dette krever tid. Den ene ungdommen forteller at hun opplevde at tiltaket ble stoppet for tidlig. Hun viser til at hun var for flink, og at hun selv opplevde at hun trengte lengre tid. Det er gjentakende i ungdommenes fortellinger at de gruer seg til tiltakene fra barnevernet skal avsluttes. De fokuserer da både på de praktiske forholdene, men særlig på støtten de får fra sin koordinator. Ungdommene forteller at de er redde for å stå alene. Jeg ønsker her å hente frem modellen fra kapittel 2. Et nytt spenningsfelt? Jeg vil nå tilføye forventninger i modellen.

Modell. Ett nytt spenningsfelt.

Kan dette spenningen mellom bistand og avslutning av bistand skape utrygghet? Fokus på avslutning skal stå sterkt samtidig som en har rollen som `offentlige foreldre`. Storø (2012) forteller at det er viktig å være bevisst det ansvaret en har for unge i barnevernet, både som hjelpeinstans, men også i rollen som offentlige foreldre. Når vi snakker om foreldrerollen i spenningen, vil foreldre avslutte støtte? Vi kan på den andre siden ikke se på bistand alene.

Da det kan gi tiltak som gir såkalte `bjørnetjenester`. Dette er ikke hensiktsmessig på sikt. En ser her at omsorgsrollen og den offentlige rollen også er en del av spenningen.

Storø (2004) skriver i sin masteravhandling om barneverningdommers overgang til en selvstendig tilværelse, ”Å gå over brennende bruer”. I tillegg viser ungdommene i høringen til en bro for overgangen til voksenlivet. Kanskje er modellen og spenningsfeltet den brennende broen? En kan tenke seg at forventninger er med på å dele opp broen i flere høyder.

Forventningene i overgangen til voksenlivet er en del av spenningsfeltet.

4.11 Kort fra ungdom i svevet – Forvent noe av meg?

Kortet fra `Ungdom i svevet` ble som tidligere vist brukt som bakgrunn på høringen og ungdommene brukte kortet i presentasjon av plakatene i plenum. I intervjuene så vi også nærmere på kortet sammen og ungdommene fortalte om hva de så.

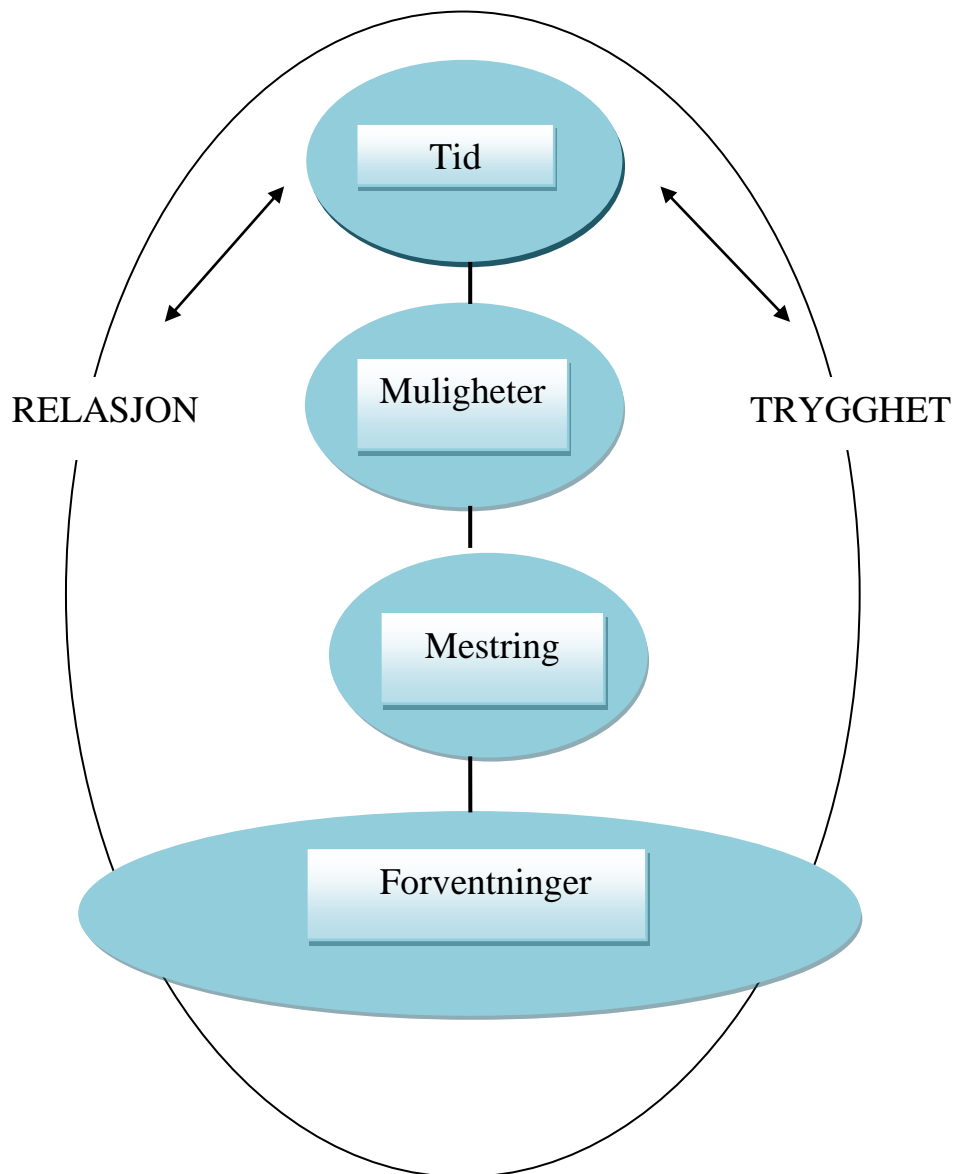
En ungdom leste kortet høyt og sa: Det er sant det som står der. Sånn som barnevernet, de hjelper med alt, ikke bare penger. Slik at man ikke blir alene. En andre ungdom sa at kortet bør være for voksne som jobber med ungdom. Når ungdommene i høringen og intervjuene leste var det flere som stoppet opp rundt setningen ”Forvent noe av meg”. De andre setningene ble forklart som konkrete beskrivelser, altså at innholdet i setningen er konkret det som står. For eksempel: ”ikke gi meg opp”. Ungdommene reflekterte rundt ”forvent noe av meg”. I høringen beskrev de det slik: Voksne forventer for mye i tidlig alder. Det er bedre å senke forventningene litt”. En ungdom i intervju beskrev forventninger slik ” Det er hva folk vil og tror at du skal klare. Ikke bare tro at jeg ikke klarer noen ting. Går jeg inn for noe så klarer jeg det.” Flere av ungdommene beskrev at forventninger har to sider, det kan bli for mye forventning og for lite. Ungdommene sier at det å finne de riktige forventningene er viktig. Forventningene er med på å få ungdommene til å føle seg betydningsfulle. ”Tro på at jeg får noe til”. Blir forventningene for store går det ut over mestringsopplevelsen og følelsen av å være betydningsfull. En av ungdommene beskrev dette slik: Jeg synes liksom ikke forventninger er det beste. Da føler en seg liksom presset. Nei man skal ikke forvente for mye da gir en opp før man har greid noe. Heller hjelp til å se muligheter, og snakke. Ungdom i barneverntiltak i overgangen til voksenlivet, opplever ofte press på mange livsområder. De skal flytte for seg selv og håndtere alt det innebærer.

Press fra offentlige voksne i tillegg til annet ytre press kan være skadelig for utvikling i positiv retning. Ungdommene forteller at de trenger støtte, og ikke for mye press. En ungdom sa: Jeg tror det står for at ansatte skal huske at ungdommene en dag skal klare seg selv. Forventninger er bra om de er riktige. Slik er det egentlig med alt. Ungdommen forteller her at voksne må ha forventninger for at ungdommene skal klare seg selv en dag. Flere beskriver forventningene som noe som er positivt ment fra voksne, men som også kan føre til ekstra press. En ungdom forteller at press for å klare seg selv er nødvendig, men at det kan bli for mye. Forventningene må tilpasses og være i balanse. En ungdom sier spesielt: Jeg liker ikke den setningen. Alle kan jo klare alt. Men selv om en ting er lett så kan det være vanskelig for andre. Jeg liker liksom ikke at folk skal forvente noe av meg. Det er en demotiverende setning. Jeg spurte: Hvilke setning ville du heller brukt? Ungdommen svarte: Jeg ville heller fokusert på hjelp meg å se muligheter. Dette gir forventninger til meg selv. Dytt meg inn i muligheter, heller for forventninger. Hjelp meg til en vei inn. Liker de det så fortsetter de med det. Å snakke med de om det.

Dette sier meg at kortet har ulik betydning for ungdommene og måten de tolker det på er ulik ut fra livssituasjonen de står i. Ungdommene engasjerer seg noe ulikt i de ulike setningene, men likevel stoppet alle opp ved forventningene. Alle setningene ble beskrevet enkelt og som viktig, men "Forvent noe av meg" var mer vanskelig å definere. Setningen krevde dialog og refleksjon. Dette sier meg at det er viktig å bruke tid på dette i møte og arbeid med ungdommer. De andre setningene i kortet skaper ikke spenning på samme måte som forventninger. Spenningen skaper et skille mellom støtte som motiverer eller et press som demotiverer. En kan se det samme under ungdomshøringen hvor ungdommene der også hadde konkrete beskrivelser på hva som er støttende i overgangen til voksenlivet. Definisjonene på hva som oppleves som støttende kan en kjenne igjen fra kortet til ungdom i svevet. Ungdommene i ungdomshøringen og i intervjuene har spesielt til felles at de er mer opptatt av hvordan en kan finne riktige forventninger, enn å definere på forhånd hva riktige forventninger er.

4.12 Modell: Veien til forventninger – En prosess

Modellen beskriver veien til forventninger og hva som må til for å finne støttende forventninger. Modellen er laget ut fra ungdommene i undersøkelsen sine beskrivelser, og støtte fra de ulike teoriene.

Relasjon og trygghet er grunnmuren, den skapes og styrkes underveis i prosessen. Dette krever tid. Når en relasjon oppleves som trygg kan en starte med å vise ungdommene ulike muligheter. Ungdommene må her få rom til å prøve å feile. Under dette feltet vil relasjonen styrkes gjennom oppturer og nedturer. Det er her viktig at den voksne står stødig.

Etter hvert vil ungdommen kunne oppleve mestring. Mestring kan være med på å gi et bedre bilde av seg selv, og forventninger til seg selv kan oppstå. En må bruke tid sammen med ungdommene for å definere forventninger gjennom mål og delmål. Dette er en prosess som gjentas. Mestringsfølelsen vil sammen med selvbildet kunne styrkes gjennom denne prosessen.

Modellen viser hvordan en kan finne riktige forventninger gjennom å finne ungdommens egne forventninger til seg selv. Offentlige voksne skal ikke definere personlige forventninger til ungdommen. Voksne må møte ungdommen der de er i livet, også på det nivået forventningene ungdommene har til seg selv er. Dette kan være en krevende prosess for den voksne, men en mer krevende prosess for ungdommen. Dette kan ses som en viktig del av utviklingsprosessen til de unge.

4.13 Oppsummering

I høringen viser ungdommene et generelt ungdomsperspektiv på overgangen til voksenlivet. Noen av ungdommene i høringen viste til en bro for overgangen med voksenstøtte ved siden av. Støtten defineres til det å lytte og fokusere for å kunne forstå den enkelte ungdommen ut fra verden han lever i. En kan ut fra ulike teorier og ungdommenes beskrivelser argumentere for at støtten er avgjørende i overgangen. Denne støtten defineres like viktig av voksne for ungdom i kontakt med barnevernet, som støtte fra hjemmet for ungdommene i høringen. Jeg har funnet et skille mellom støtte og bistand ut fra ungdommenes beskrivelser, belyst gjennom teori. Dette er viktig å være bevisst da å skalere ned bistand ikke er det samme som å skalere ned støtte. En kan støtte selv om en regulerer bistand i et avslutningsperspektiv. I undersøkelsen ser jeg at forventningene ungdommene i utvalget har til seg selv, står i samsvar med opplevelsen av forventninger fra de voksne. En ser at forventningene om hvordan og når en skal nå de ulike målene kan tolkes som ulike. Ungdommene i kontakt med barnevernet viser til gode eksempler på gode møter og planarbeid. Konkrete delmål i planene kan være med på å definere forventningene i broen. Som metafor kan en si at ungdommene viser at det er samsvar med de voksnes forventninger om hva som skal skje på andre siden av broen. Hva som skal skje på broen er det mindre fokusert på. Ut fra ungdommenes beskrivelser tilknyttet teori er det på broen at utviklingen finner sted. Anerkjennelse og mestring er viktige former for positive opplevelser. Ungdommene viser til at muligheter må utprøves, gjerne ved initiativ

fra voksne. Ved utprøving får ungdommene mulighet til å finne mestringsområder og troen på seg selv. Dette gir ungdommene forventning til seg selv gjennom et styrket selvilde. For ungdom i kontakt med barnevernet er egen bolig grunnlaget for denne prosessen. Boligen gir trygghet og muligheter for nye mestringsområder ved støtte fra voksne.

Under ungdomsintervjuene ble støtten beskrevet som støtte fra offentlige voksne og ikke fra familiehjemmet. Dette var et tydelig skille fra høringen. Om en ser på forskjellen av betegnelsen av støtte, kan en se at ungdommene i høringen betegnet personer i hjemmet som viktige personer for støtte. En kan tenke seg at personer i hjemmet kan være mor eller far. Dette er personer som ungdommene allerede har en relasjon til. Jeg opplevde at det i høringen kom frem flere generelle råd ut fra tanken om at ungdommer har en trygg familiebase, hvor relasjonene er tilstede. Når det gjelder ungdommene i kontakt med barnevernet, får tid til relasjon et større fokus. Ungdommene i intervjuene mottar, eller har mottatt støtte fra offentlige voksne i barnevernet i ulik grad. Ungdommenes beskrivelser i intervjuene kom ut fra egne erfaringer med støtte fra offentlige voksne. Selv om støtten var forventet av ulike voksne, var støtte i seg selv et begrep som ble betegnet som svært viktig. Ungdommene i intervjuene kom i likhet med ungdommene i høringen med flere tips til voksne ut fra egne erfaringer. Jeg vil avslutte analysen med disse og vil definere de som forventinger til offentlige voksne.

- **Det å bli lyttet til. Det er det viktigste.** Vi må lytte til erfaring fra voksne, men de må også lytte til oss. Vanligvis så trenger rappkjeftige ungdommer bare noen å prate med. Ungdommene som er rappkjeftig får kjeft tilbake og det blir et system mellom to personer som ikke fungerer
- **Ungdomsmøter.** Definer at møtene som `mine møter`. Dette må også prege innholdet. For mange møter er gjentakelse, men for få gir lite støtte. La meg definere innhold og hvor ofte det skal være. Kanskje deltar jeg på mange andre møter også; ungdomsmøter, arbeidsmøter, psykolog, skolemøter, ansvarsgruppemøter osv.
- **Gode råd og støtte.** Gi råd, men ikke som om en bestemmer for meg. Snakk med meg om det. Vi kan lage avtaler sammen.
- **Ta kontakt med meg.** Spør meg hvordan jeg har det. Kanskje har jeg ikke foreldre eller andre som gjør det. Jeg er alene. Etter møtene vet de ikke hva jeg har inni meg. En må derfor snakke om hvordan det går..

- **Hjelp med praktiske ting.** Det kan være for å gå på skole, kontakt med familie, hjelp med økonomi.
- **Gå tur sammen med oss.** Da kan vi lettere prate. Eller en kjøretur.
- **Trykk litt i ryggen om en nøler,** plutselig får man det til.
- **Motiver meg,** det er alt for mange som prøver å tvinge ungdommer. De setter liksom for mye grenser. Det hjelper ikke om en ikke vil. Jeg klarer ikke gjøre noe bare for at noen sier det. Da går jeg i mot. Finn det heller ut med meg.
- **Gi meg tid.** Hver og en person trenger liksom sin tid. Det nytter ikke å presse for mye. En kan presse mer om en kjenner hverandre godt. Da vet en hva en tåler og en tåler mer. Men ikke når en møter forskjellige personer hele tiden.

”Prøv ut ting som kan erstatte det dårlige med noe bra”

Ungdommenes tips til de voksne kan en kjenne igjen i modellen ”Veien til forventninger”.

«Hva kjennetegner støttende forventninger fra voksne til ungdom på vei i en selvstendig tilværelse?»

Kapittel 5. Avslutning

Når jeg spurte en av ungdommene i intervjuene hva som var støttende forventninger i overgangen til voksenlivet svarte hun slik:

Hadde man vist hvordan en skal møte ungdom hadde kanskje verden vært et bedre sted. Men en må bli kjent, finne ut av ungdommens interesser og prøve ut forskjellige ting. Få til rutiner som ungdommen trives med og som en selv kan gjøre lenge.

Jeg startet på denne avhandlingen med et ønske om å finne svar på hva som er støttende forventninger til ungdom på vei i en selvstendig tilværelse. Spørsmålet er besvart gjennom undersøkelsen og svaret ligger i ungdomsfasen og overgangen. Hva som er veien til forventningene er svaret som undersøkelsen har gitt. I veien til forventninger ligger de støttende forventningene fra voksne til ungdom.

Når jeg tenker tilbake på historien om Martin tenker jeg at vi i den situasjonen ikke undersøkte godt nok. Martin fikk ikke eie egen prosess og voksne tok over. Med gode hensikter fra de voksne ble Martin borte i prosessen. Martin fikk ikke uttrykket egen mening og medvirkning på grunn av at vi voksne ikke lyttet godt. Våre erfaringer og egen kunnskap om hva som må til ut fra hindringen tok overhånd i situasjonen. Martin selv var ikke involvert i prosessen med mer enn et nikk. Vi undersøkte ikke Martins situasjon, emosjoner, adferd eller ønsker. Vi så en gutt og et konkret problem som skulle håndteres gjennom ett møte. Ungdommene i høringen vektlegget det å bli hørt og fokusert på. En kan stille spørsmål til om vi lyttet og fokuserte på Martin, eller om vi fokuserte på å løse problemet. Flere av ungdommene i intervjuene fokuserer på at ungdom må være delaktig i egne prosesser. Man kan videre stille spørsmål til om vi tok oss tid til denne prosessen i historien om Martin.

I mitt arbeid med analysen har jeg gjort meg refleksjoner over voksne og ungdommers forventning av selvstendighet hos ungdom i kontakt med barnevernet. Støttende forventninger i overgangen til selvstendighet er også hovedfokus for denne avhandlingen.

Jeg har gjennom samtale med ungdommene fått et nytt perspektiv. Alle ungdommene fra intervjuene lever i egen bolig selv om de har og mottar ettervern- tiltak. Det at ungdommene lever i egen bolig med voksenlivets forpliktelser, vil jeg beskrive som å leve selvstendig. Dette er noe ungdommene fortjener anerkjennelse og støtte på. Ungdommene lever selvstendig selv om de mottar offentlig støtte fra barnevernet. Det trenges likevel videre forskning på forholdet mellom selvstendighet og uavhengighet. Hvilke forventninger har de voksne? Dette bør undersøkes med et perspektiv på system og offentlig forvaltning.

Vi har i avhandlingen sett på boligens betydning som grunnmur og viktig faktor for mestring. Selv om jeg i avhandlingen beskriver en vei til forventninger, viser den boligen som grunnlag, sammen med støtte fra voksne. Ungdom i overgangsfaser i kontakt med barnevernet er ulike ungdommer, med ulik behov for bistand. Vi har sett på betydningen av et avslutningsperspektiv før avslutning av bistand. Ungdommene i undersøkelsen viser at barneverntjenesten i Bodø kommune gjennom avd. bo og nærmiljøtiltak har støttende tiltak for overgangen. Avdelingen har fokus på botilbud og botiltak som ungdommene i undersøkelsen beskriver som støttende. Ut fra ungdommenes beskrivelser svekkes tryggheten ved avslutning, og jeg opplever at det da oppstår risiko. Ungdom i kontakt med barnevernet har behov for ulike former for støtte. Jeg har i avhandlingen definert broen som selve overgangen med ulike faktorer underveis. En kan definere forventninger som en av disse faktorene. Broen viser også flere faktorer som kan skape spenning og nye overganger. Hva disse faktorene er og hva som kan være støttende krever nærmere undersøkelser. I metaforen kan en si at broen i overgangen til voksenlivet har flere overganger. Avhandlingen tar for seg noen av disse overgangene. Om støtten i hele overgangen skal bli et faktum krever det nærmere undersøkelse av de ulike faktorene.

Historien om Martin er en av mange lignende historier. Ungdommene i intervjuene forteller flere gode historier hvor de har blitt møtt med tid for utvikling av egne forventninger. Disse historiene er viktige å lære av, slik at en kan gjøre mer av det som fungerer. Ungdommene har til felles at de beskriver en viktig voksenperson gjennom hjemmet, eller ungdomskoordinator. For ungdommene i barnevernet er ungdomskoordinatoren en voksen som har tid i veien til forventninger. Koordinatoren går over broen i de ulike overgangene sammen med ungdommen. En kan si at tryggheten gjennom relasjonen mellom ungdommen og den voksne gjør at den unge finner svar på sine egne veier og lærdom for fremtiden.

Min nysgjerrighet har gitt meg et nytt bilde av ungdomsgruppen. Det er viktig å være nysgjerrig slik at en som voksen får et bedre ungdomsperspektiv, men også for at ungdommene skal få mulighet til medvirkning. Det er viktig å stoppe opp i prosessen slik at voksne kan bli kjent med ungdommen således som at ungdommen skal bli kjent med seg selv. Undersøkelsen kan ikke generalisere gruppen, men gir et blikk på kraften av voksnes forventninger til de unge. Ungdomsfasen er en utviklingsfase som krever tid og trygg voksenkontakt.” **Vi er jo på en måte på opplæring”.**

Litteraturliste

Aadland Einar (2007) Og eg ser på deg - vitenskapsteori i helse og sosialfag.
Universitetsforlaget.Oslo.

Aagre Willy (2006) Ungdomskunnskap. Hverdagslivets kulturelle former.
Fagbok forlaget Bergen.

Antonovsky Aron (1996) The salutogenic model as a theory to guide health promotion.
Health Promotion international.

Arnett Jensen Jeffrey (2006) Emerging Adulthood in Europe: A Response to Bynner.
Journal of youth studies, Vol.9.

Blaikie Norman (2010) Designing social research. Polity 2nd edition.
Cambridge

Barnevernloven (1992) Lov om Barneverntjenester samt forskrifter av 17 juli 1992 nr.100.
Cappelen akademiske forlag. Lovdata.

Chase Elaine Jackson Sonia, Simon Antonia (2006) Instructions towards positive perspective.
London Routledge.

Dalen Monica (2010) Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming.
Universitetforlaget. Oslo

Erikson Erik H. (1992) Identitet: ungdom og kriser. Hans Reitzel.
København

FN Barnekonvensjonen (1989) FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)
Convention on the Rights of the Child hentet fra:

<http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter/Fordypning/Barns-rettigheter>

Nedlastet: 13.09.14. kl 16.50.

Follesø Reidun (2004) Bruker eller brukt? Landsforeningen for barnevernsbarn- analyse av interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern. Dr.polit.avhandling. Institutt for sosialt arbeid og helsefag. Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. NTNU Trondheim.

Follesø Reidun (2011) UIN.rapport nr 12-2011., ”Gi Viljen Muligheten”
Sluttrapport Ungdom i Svevet (2007-2010)

Frønes Ivar (2007) Moderne Barndom. Cappelen akademisk forlag. Oslo

Haaland Kirsti R.(2007) LØFT og narrativer i profesjonelle samtaler.
Universitetsforlaget. Oslo

Halås Cathrine, ”Sånn vil vi ha det!”
Rapport fra temakafe 14.10.2010 i Nordland i regi av risikograppa.

Hammersley Martyn og Atkinson Paul (1996) Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning. Gyldendal forlag.

Helland Håvard og Øya Tormod (2006) Forebyggende ungdomsarbeid.
Fagbokforlaget. Bergen

Hertz Søren (2011) Barne og ungdomspsykiatri. Nye perspektiver og uante muligheter.
Gyldendal akademisk forlag. København

Hutchinson Gunn Strand (2007) Samfunnsarbeid i sosialt arbeid. Gyldendal norsk forlag.

Hutchingson Gunn Strand og Oltedal Siv (2006) Modeller i sosialt arbeid.
Universitetsforlaget.

Johannesen Asbjørn, Tufte Per Arne, Christoffersen Line (2010) Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Abstrakt forlag.

Kvale Steinar (2002) Interview. En introduksjon til det kvalitative forskningsinterview. Hans Reitzels Forlag. København.

Lauvås Per og Handal Gunnar(2000), Veiledning og praksis yrkesteori. J.W. Cappelen forlag as.

Langslet Gro Johnsrud (2012) Løft på sitt beste. Hvordan bli kunstner i faget. Gyldendal akademiske forlag. Oslo

Levin Irene (2006) Hva er sosialt arbeid? Universitetsforlaget.

Mead George Herbert (1934) Mind ,Self, & Society , from the standpoint of a Social Behaviorist. Chicago.

NESH (2011) Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Forskningsetiske komiteer.

Røkenes Odd Harald og Hanssen Per-Halvard (2007), Bære eller Briste- Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker. Fagbokforlaget.Bergen

Skau, Grete Marie (2007) Gode fagfolk vokser - Personlig kompetanse i arbeid med mennesker. Cappelen forlag as. Oslo

Sommerschild Hilchen, Gjærum Bente, Grøholdt Berit (2003) Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre. Universitetsforlaget.

Storø Jan (2004) Å gå over brennende bruer. En kvalitativ studie av barneverningdommers overgang til en selvstendig tilværelse. Hovedfagstudiet avdeling for økonomi-, kommunal,- og sosialfag i samarbeid med NTNU. Høgskolen i Oslo.

Storø Jan (2012) Ettervern og overgang- for ungdom i barnevernet.
Universitetsforlaget.Oslo.

Thrana Hilde Marie (2008) Vil jeg bestemme? Om barn og ungdoms medvirkning.
Gyldendal Akademisk forlag.Oslo.

Widerberg Karin (2011) Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt.
Universitetsforlaget. Oslo.